

**METODOLOGIE DE LUCRU CU COPIII ÎN
CONFLICT CU LEGEA
PENTRU CONSILIERII DE PROBAȚIUNE ȘI
AVOCAȚII
CE ACORDĂ ASISTENȚĂ JURIDICĂ GARANTATĂ
DE STAT**

Arina ȚURCAN, avocat

Expert EUTAP 4

Chișinău, Martie 2017

CUPRINS

CAPITOLUL I.	4
ASPECTE PSIHO-SOCIALE ALE PROBAȚIUNII ȘI ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATE DE STAT COPIILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA	4
1. Descrierea generală a perioadei adolescente	5
2. Profilul psihologic al copilului în conflict cu legea	7
3. Strategii de comunicare a consilierului de probațiune și avocatului cu copilul în conflict cu legea și reprezentantul legal al acestuia	11
CAPITOLUL II.	12
COOPERAREA SPECIALIȘTILOR ÎN PROCESUL DE EVALUARE ȘI ASISTENȚĂ ACORDATĂ COPIILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA	13
2.1. Atribuțiile/competențele specialiștilor implicați în protecția copilului în toate etapele procesului penal (urmărire penală, judecarea cauzelor penale și executarea hotărârilor judecătorești)	13
2.1.1. Angajații poliției	14
2.1.2. Autoritatea tutelară	15
2.1.2.1. Autoritatea tutelară locală (primarul)	15
2.1.2.2. Autoritatea tutelară teritorială	17
2.1.3. Asistentul social comunitar	19
2.1.4. Psihologul din cadrul Serviciului de asistență psihopedagogică	23
2.1.5. Psihologul școlar	25
2.2. Documente standardizate utilizate de specialiștii implicați în protecția copilului	26
2.2.1. Formularul de evaluare inițială a copilului și familiei	27
2.2.2. Formular de evaluare complexă	28
2.2.3. Dispoziția Autorității tutelare locale privind luarea la evidență a copilului în situație de risc	30
2.2.4. Planul individual de asistență	30
2.2.5. Angajamentul copilului și părintelui/reprezentantului legal cu referire la respectarea planului de probațiune privind resocializarea condamnatului minor	31
CAPITOLUL III.	31
METODE ȘI TEHNICI DE LUCRU ÎN PROBAȚIUNEA JUVENILĂ	31
3.1. Probațiunea presentințială	31
3.1.1. Referatul de evaluare psihosocială întocmit în privința copiilor aflați în conflict cu legea	31
3.1.2. Instrumente și modele de acte utilizate în procesul de elaborare a referatului de evaluare psihosocială	44
3.2. Probațiunea sentențială în cazul copiilor	45
3.3. Asistență și consiliere	49
CAPITOLUL IV.	54
ASISTENȚA JURIDICĂ A COPILULUI ÎN CONFLICT CU LEGEA	54

4.1. Recomandări privind activitatea avocatului în cadrul reținerii copilului	54
4.2. Recomandări privind activitatea avocatului în cadrul aplicării arestării preventive	57
4.3. Recomandări privind activitatea avocatului în cadrul aplicării altor măsuri procesuale de constrângere	59
4.4. Metode și tehnici de asistență a copilului în cadrul acțiunilor de urmărire penală desfășurate cu participarea nemijlocită a copilului	59
4.5. Metode și tehnici de asistență a copilului orientate spre aplicarea măsurilor alternative	62
Medierea	62
Împăcarea părților	62
4.6. Liberarea de răspundere penală a minorilor	63
4.7. Participarea avocatului la judecarea cauzei cu implicarea copiilor în conflict cu legea	65
4.8. Asistența copilului în conflict cu legea în cadrul procedurilor speciale	67
4.8.1. Acordul de recunoaștere a vinovăției	67
4.8.2. Judecarea în baza probelor administrate la faza urmăririi penale (art. 364/1 CPP)	68
ANEXE	69
Anexa 1	69
Evaluarea inițială a situației copilului/copiilor	69
Anexa 2	71
Evaluarea complexă a copilului	71
Anexa 3	76
Evaluarea complexă a familiei	76
Anexa 4	80
Acord cu referire la utilizarea datelor cu caracter personal	80
Anexa 5	81
Cerere cu privire la dispunerea întocmirii referatului presentențial	81
Anexa 6	82
Model scrisoare de solicitare a caracterizării psiho-pedagogice	82
Anexa 7	87
Model scrisoare de solicitare a evaluării psihologice	87
Anexa 8	89

Capitolul I.

ASPECTE PSIHO-SOCIALE ALE PROBAȚIUNII ȘI ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATE DE STAT COPILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA

1. Descrierea generală a perioadei adolescente

Conform periodizării psihologice a vârstelor, vârsta copiilor în conflict cu legea coincide cu adolescența. Consecință a unei perpetue oscilații între extreme, între exuberanță și apatie, cruzime și sensibilitate, hărnicie și lene, copilărie și maturitate, adolescența a fost denumită diferit în literatura de specialitate: „vârsta dificilă”, „criza de originalitate”, „vârsta marilor idealuri”, „vârsta dramei”, „vârsta integrării sociale”, „vârsta de aur” etc.

Din punct de vedere psihologic, adolescența este o etapă a dezvoltării omului care este caracterizată prin trecerea la maturizare și vârstă socială adultă. Adolescența este o vârstă critică și influențează semnificativ viața de mai departe a persoanei¹.

Adolescența se caracterizează printr-o intelectualizare intensă (dezvoltare a gândirii abstracte), prin îmbogățirea și lărgirea încorporării de conduite adulte. Exprimarea independenței nu mai este dezirativă și revendicativă ci expresivă, mai naturală. Adolescentul caută mijloace personale de a fi și de a apărea în ochii celorlalți. Îl interesează responsabilități în care să existe dificultăți de depășit spre a-și măsura forțele. Individualizarea și conștiința de sine devin mai dinamice și capătă dimensiuni noi de „demnitate” și „onoare”. De la o formă de evaluare impulsivă se trece la forme de evaluare în care caută să se exprime originalitatea. Gustul personal are mai mare pregnanță și se poate susține și demonstra.²

Debutul și durata adolescenței variază de la un individ la altul sub influența mediului socio-cultural. Studiile arată că la fete adolescența începe mai devreme decât la băieți.

Această vârstă este marcată de **o intensificare a dezvoltării personalității**, mari progrese în dobândirea conștiinței de sine, dorința de afirmare, obținerea independenței față de autoritatea parentală.

În adolescență copilul trece prin conștientizarea de sine, dar și prin confuzia de roluri sociale. Aparent adolescenții par a fi maturi fiziologic, dar, totuși, din punct de vedere afectiv unii dintre ei pot fi asemănători *“unor copii de trei ani care cred în puterea lor absolută”* și că *“toată lumea se rotește în jurul lor”*.³

Adolescența se caracterizează printr-o criză de dezvoltare complexă: biologică, psihologică și comportamentală.

Particularitățile psihologice ale adolescenței sunt:

- **Atenția** este bine dezvoltată la această vârstă, fiind specifică atenția distributivă și capacitatea de concentrare;

¹Dolea I., Zaharia V., Țurcan A., *Identificarea și protecția copiilor vulnerabili sub vârsta răspunderii penale sau a celor în conflict cu legea penală*, ed. Cartea juridică, Chișinău, 2013, pag. 82

²http://www.upm.ro/facultati_departamente/depPregatirePersonal/docs/carti/psihologia_varstelor_albu.pdf, pag. 69 (accesat la data 19.03.17)

³ Verza, E., *Psihologia vârstelor*, Editura Hyperion, București, 1993

- **Memoria** se caracterizează prin creșterea ponderii memoriei logice, iar reproducerea evenimentelor trăite se realizează prin filtrul propriei personalități. Datorită faptului că memoria logică devine forma principală de reținere, sugestibilitatea și influențabilitatea scad foarte mult. Se dezvoltă memoria vizuală, auditivă, motorie ceea ce creează premise de relatare cu fidelitate a informațiilor cunoscute sau a faptelor comise;
- **Gândirea** se caracterizează prin creșterea ponderii gândirii logice. Se dezvoltă procesele de abstractizare, apar asocieri de idei. Imaginația este foarte dezvoltată la această vârstă. Dezvoltarea cognitivă a adolescenților influențează hotărârile acestora. Ei sunt mai raționali, dar, în același timp, sunt încă infanți și mult mai ușor influențați de circumstanțe. La această vârstă, noțiunile sunt cristalizate, iar discernământul devine pregnant;
- **Afectivitatea** se caracterizează prin trăiri sufletești deosebit de ample, intense. Adolescentului îi este specifică labilitatea afectivă, pendularea rapidă de la o stare afectivă la alta, izbucniri emotive. Deseori această instabilitate afectivă îl impulsionează în efectuarea unor fapte sau luare a anumitor decizii pripite. Filmul vieții, pentru adolescent, rulează “în două culori” – alb sau negru, bine sau rău, cu greu este acceptat ceva de mijloc;
- **Sensibilitatea** continuă să se dezvolte și este dominată de erotizare;
- **Comportamentul** se caracterizează printr-o risipă de efort și energie, care poate fi benefic canalizată spre activități utile social, (ex. activități sportive). În adolescență comportamentul de protest este mult mai specific pentru copil decât comportamentul de negociere, din motivul că fiziologic, adolescentul se simte matur, dar, deseori, el nu este considerat astfel și de persoanele adulte. Acest tip de comportament este dictat de tendința adolescentului de a se afirma ca fiind o persoană adultă, independentă și cu drepturi depline. Din această cauză, contextul social în care se află adolescentul, reacția adulților la prezența și activitatea lui trebuie adaptată corespunzător. Părinții și specialiștii ce asistă copilul în conflict cu legea trebuie să accepte maturizarea copilului și să asculte, să dea importanță opiniei adolescentului și să-l implice în luarea deciziilor care țin de el;
- **Afirmarea de sine** poate fi o caracteristică **pozitivă** (stimulând inițiativa, responsabilitatea, autocunoașterea) sau **negativă** (dacă se depășește un anumit prag), putând determina accese de non-conformism, negativism până la tulburări de comportament și delictual.

RECOMANDĂRI

În procesul de asistență a copiilor aflați în conflict cu legea este esențial ca avocații și consilierii de probațiune să țină cont de importanța imaginii de sine a adolescenților în comunicarea cu ei și să evalueze în ce măsură interacțiunea cu sistemul de justiție și pedeapsa penală aplicată față de aceștia le afectează stima de sine.

Atunci când interacționează cu un adolescent, consilierul de probațiune și avocatul trebuie să țină cont că la această vârstă imaginea de sine reprezintă pentru copil o preocupare majoră și capătă dimensiuni noi de “onoare” și “demnitate”. Stima de sine poate fi afectată de foarte mulți factori, cum ar fi: apartenența socială, starea materială, greutatea corpului, semnele pubertății, starea sănătății, relațiile cu alte persoane etc.

Astfel, în procesul de comunicare, consilierul de probațiune și avocatul trebuie să aibă grijă ca aprecierile, recomandările și sugestiile formulate să nu aducă atingere imaginii de sine și să nu lezeze stima de sine a adolescentului aflat în asistență.

2. Profilul psihologic al copilului în conflict cu legea

Schițarea profilului psihologic al copilului aflat în interacțiune cu sistemul de justiție presupune demararea unui demers care să se centreze pe elementul psihologic, cât și cel

juridic, reprezentând un punct de referință în decodificarea manifestărilor personalității celui clasat în categoria de **copil în conflict cu legea**.

Caracteristici specifice copiilor în conflict cu normele legal-morale:

- au atitudini necorespunzătoare *față de legi*
 - au atitudini neadecvate *față de sine și alte persoane*
 - sunt considerați *indivizi cu un surplus* de experiențe neplăcute, care simt că trăiesc într-o lume neconfortabilă și amenințătoare
-
- nu au *statut social*, deci nu au ce apăra și nici nu au ce pierde
 - în viziunea lor toți oamenii sunt asemănători și nu apreciază opinia lor deoarece au avut prea multe *experiențe și contacte* neplăcute cu ei
 - nu fac *eforturi pentru a se conforma* normelor sociale
 - stabilesc cu greu contacte sociale
 - *blochează orice contact* care are ca scop reeducarea lor.

Sinteza opiniilor reflectate în literatura de specialitate ne permite să enunțăm că portretul psihologic al copilului în conflict cu legea se axează pe următoarele direcții de dezvoltare:⁴

Relații sociale:

- Conflicte frecvente cu părinții, profesorii sau alți maturi care îngrijesc de copil ori sunt implicați în educația acestuia
- Neacceptarea poziției adultului, atitudine de dispreț, neglijare
- Atitudine critică față de adulți
- Familie vulnerabilă financiar și/sau viciată din punct de vedere social
- Necesitate exagerată în comunicare cu semenii. Această necesitate apare ca mijloc de compensare a nevoii în autoafirmare și a lipsei de comunicare afectivă cu adulții
- În grupul de semenii:
 - realizează diferențierea semenilor în funcție de simpatie
 - în poziția de lider sunt agresivi, conflictuali

⁴ Zaharia, V., Roraru, V., Turcan, A. Ș.a. *Ghidul avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat copiilor în conflict cu legea*, Chișinău, 2013

- în poziția de izolare socială manifestă conformitate sporită, tendința de izolare în relații interpersonale.

Caracteristici psihologice individuale:

- Sensibilitate și impresionabilitate mărită, în special atunci când sunt plasați în poziția de respingere, segregare sau ridiculizare în prezența semenilor
- Agresivitate, impulsivitate sporită, nervozitate, lipsă de toleranță, preponderant aceste caracteristici se conturează atunci când copilul se află în poziția de lider
- Instabilitate (labilitate) emoțională, care presupune schimbarea rapidă și frecvență a dispoziției
- Imaginea de sine neadecvată
- Sistemul de valori deformat
- Negativism, rezistență crescută față de intervențiile educaționale
- Lipsă sau insuficiență de empatie, compătimire, sensibilitate față de alții
- Susceptibilitate⁵ și tendință de răzbunare mărită/exagerată
- Accentuări de caracter (ex. psihopatii)
- Devieri neuro-psihice. În multe cazuri copii în conflict cu legea au tuburării de dezvoltare și tulburări de învățare
- Predispunere către consum de alcool și de droguri;
- Caracterul limitat al experiențelor vitale, cunoștințelor, reprezentărilor, insuficiența comportamentului adaptativ.

Atitudine față de viitor:

- Lipsa planurilor/perspectivelor vitale
- Lipsa planurilor/perspectivelor profesionale
- Devalorizarea activităților de instruire și de muncă
- Viitorul este perceput ca fiind o prelungire a prezentului
- Resping, nu acceptă planuri, recomandări propuse din exterior
- Sunt orientați către valori materiale.

Portretizarea psihologică a copilului în conflict cu legea oferă persoanelor interesate informații despre personalitatea investigată, precum:

- trăsăturile de personalitate care caracterizează copilul
- măsura și gradul în care fiecare trăsătură de personalitate și trăsături caracterologice sunt dezvoltate, indicând ce caracteristică trebuie îmbunătățită
- cauzele și unele efecte ce s-ar putea corija, urmate de recomandări.

⁵**Susceptibilitate**- creștere bolnăvicioasă a sensibilității psihice, cu predispoziție deosebită a unor ființe de a reacționa la anumiți agenți externi

Veridicitatea portretului psihologic al copilului în conflict cu legea depinde de pregătirea și specializarea persoanei care îl realizează, dar și de disponibilitatea minorului de a coopera cu specialistul.

RECOMANDĂRI

În calitate de consilier de probațiune sau avocat este util să se cunoască despre faptul că un copil aflat în conflict cu legea prezintă devianță comportamentală, poate deveni ostil la dialog, răspunde vag și lacunar, comunica greu și monosilabic.

Deseori copilul în conflict cu legea nu-și poate formula explicit unele întrebări de esență asupra locului și menirii propriei persoane.

Profilul psihologic al copilului în conflict cu legea poate fi elaborat de către psiholog, ca rezultat al aplicării diferitor tehnici de psiho-diagnostic. Consilierul de probațiune care are studii în domeniul psihologiei poate realiza evaluarea psihologică și elabora profilul psihologic al copilului în conflict cu legea, doar dacă dispune de formare și experiență în domeniul psiho-diagnostic. În situația în care consilierul de probațiune nu dispune de calificările necesare, se recomandă a solicita Serviciului de Asistență Psihopedagogică⁶ realizarea evaluării psihologice compexe.

Ținând cont de precizările de mai sus este de dorit ca în programele de asistență a copiilor în conflict cu legea să fie implicată și familia copilului, pentru creșterea gradului de motivație în ceea ce privește schimbarea, dar și pentru suportul emoțional pe care persoanele apropiate îl oferă copilului.

⁶Serviciul de asistență psihopedagogică activează în fiecare raion, inclusiv municipiul Chișinău, Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și municipiul Bălți, în subordinea administrativă a Subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul învățământului și metodologică –și a Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică.

3. Strategii de comunicare a consilierului de probațiune și avocatului cu copilul în conflict cu legea și reprezentantul legal al acestuia

Comunicarea este un proces, de regulă, intenționat de transfer de informație și înțelesuri între indivizi, grupuri, niveluri sau subcomponente organizaționale și organizații în întregul lor⁷. Pentru o mai bună înțelegere a actului de comunicare prezentăm mai jos schema actului de comunicare.

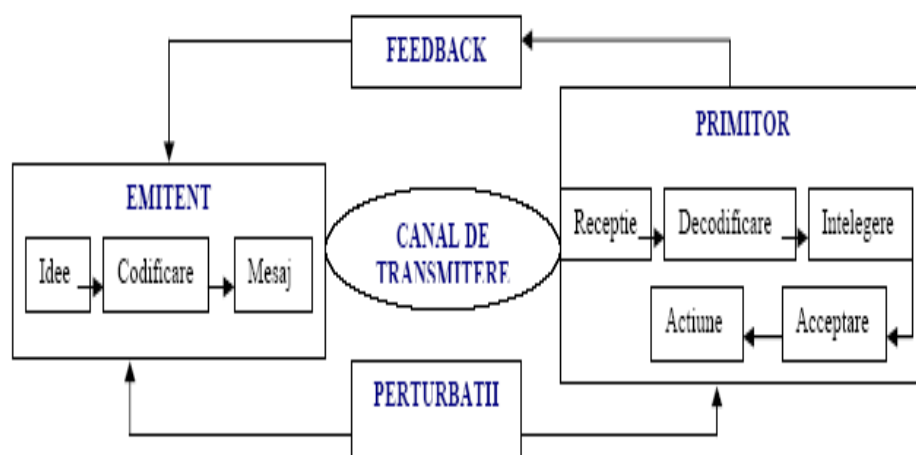

Figura 1: Schema fundamentală a comunicării

Comunicarea cu copilul, oricare ar fi scopul acesteia, dar mai ales în chestiuni de ordin legal, necesită eforturi sporite, în comparație cu cele pe care în mod normal le depun avocatul și consilierul de probațiune în cauzele cu beneficiarii adulți.

Calitatea actului de comunicare depinde de capacitățile de relaționare a avocatului și consilierului de probațiune cu copilul aflat în asistență, de disponibilitatea de combinare a codului folosit, de disponibilitatea de recepție și prelucrare, de complexitatea și varietatea conținuturilor, precum și de posibilitatea emițentului și receptorului (primitorului) de a-și schimba reciproc rolurile.

În procesul de comunicare cu copilul în conflict cu legea, avocatul și consilierul de probațiune are rol de emițent, adică persoana care posedă informație bine structurată, are o stare de spirit deosebită (motivație) și are un scop bine precizat.

Pentru a stabili o relație constructivă cu copilul se recomandă ca în cadrul primei întrevăderi, avocatul și consilierul de probațiune să pună accentul pe crearea unei relații de încredere cu copilul.

⁷ Iosifescu, Ș (coord.). *Management educațional pentru instituțiile de învățământ*. Tipogrup Press, București, 2001.

RECOMANDĂRI

În vederea creării contactului psihologic și relației de încredere cu copilul se recomandă avocaților și consilierilor de probațiune să respecte următoarele sugestii:

- să se prezinte la timp la întâlnirile stabilite, iar dacă intervine un obstacol serios, să comunice copilului și/sau familiei despre amânarea întâlnirii;
- să salute respectuos copilul și în discuție să folosească prenumele acestuia;
- să manifeste bunăvoință și interes față de subiectele pe care le menționează copilul sau familia acestuia și să dea dovadă de mult tact, amabilitate și respect față de persoana copilului;
- să evite întreruperea discuției prin a răspunde la telefon, intrarea în discuții cu alte persoane etc. Sunetele telefoanelor mobile deranjează, denotă un gest nepolitic și generează obstacole/blocaje în comunicare;
- să explice copilului că va avea loc o discuție importantă atât pentru el, cât și pentru avocat sau consilierul de probațiune;
- dacă copilul este timid, să manifeste mai multă inițiativă pentru a-l implica în discuție și a stabili o cooperare din partea acestuia;
- să explice, într-un limbaj simplu și pe înțelesul copilului, procedurile care urmează a fi efectuate, precum și drepturile și obligațiunile copilului în detaliu, oferindu-i copilului (și familiei) posibilitatea să adreseze întrebări.
- să comunice pe înțelesul copilului și reprezentantului său legal drepturile și obligațiile acestuia, acțiunile ce urmează să aibă loc sau să fie întreprinse de avocat sau consilierul de probațiune, ce trebuie să facă copilul și, după caz, părinții acestuia sau alte persoane și de la ce acțiuni trebuie să se abțină.
- să folosească expresii care deschid căi de comunicare (ex. *Te rog să îmi povestești ce s-a întâmplat...*), încurajând copilul să spună mai multe despre cauza penală în care este implicat și alte aspecte ce țin de interacțiunea sa cu sistemul de justiție.
- să stabilească, la prima întrevedere, modul de comunicare cu beneficiarul (telefon, e-mail.) și periodicitatea întrevederilor ulterioare.

Capitolul II.

COOPERAREA SPECIALIȘTILOR ÎN PROCESUL DE EVALUARE ȘI ASISTENȚĂ ACORDATĂ COPIILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA

2.1. Atribuțiile/competențele specialiștilor implicați în protecția copilului în toate etapele procesului penal (urmărire penală, judecarea cauzelor penale și executarea hotărârilor judecătorești)

Sistemul de asistență a copilului în conflict cu legea se structurează în funcție de faza procesului penal și reclamă implicarea diversilor specialiști din domeniul psihologiei, asistenței sociale. Modalitatea de implicare a specialiștilor este corelată cu specificul acțiunilor procesuale desfășurate la diferite faze ale procesului penal și cu particularitățile fiziologice și psihologice ale copilului în conflict cu legea, cu aspectul particular indus de interacțiunea cu sistemul de justiție în această etapă de dezvoltare, precum și cu reglementările și standardele de asistență adresate minorilor.

Desfășurarea procesului penal este legată de trecerea prin anumite diviziuni sau etape, acestea fiind numite fazele procesului penal.

Faze ale procesului penal sunt intervale, unități sau diviziuni ale acestuia, interconexate, dar relativ independente, care se disting prin raporturi juridice caracteristice și se desfășoară succesiv, progresiv și coordonat.

Fiecărei faze ale procesului penal îi sunt caracteristice:

- sarcini proprii, ce decurg din particularitățile generale ale procesului penal
- un anumit cerc de instituții și specialiști implicați în asistența copilului în conflict cu legea
- o anumită ordine de derulare
- raporturi specifice ce se nasc între subiecții implicați în procesul penal
- un act final, care încununează o activitate procesuală, urmat de trecerea la următoarea fază numită executarea.

Convențional, fazele procesului penal pot fi împărțite în trei categorii:

- **faza prejudiciară**, care include pornirea procesului penal și urmărirea penală
- **faza judiciară**- examinarea cauzei în primă instanță, în apel și recurs
- **faza post-judiciară**- punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive, recursul în anulare și revizuirea procesului penal.

Cunoașterea competenței instituțiilor de stat abilitate prin lege cu împuterniciri în protecția copiilor, va permite consilierului de probațiune și avocatului să identifice specialiștii ce pot fi

implicați la diferite faze ale procesului penal, în asistența copilului în conflict cu legea, pentru a îi oferi o mai bună protecție. În contextul celor expuse, prezentăm mai jos atribuțiile specialiștilor abilitați prin lege cu împuterniciri în protecția copiilor.

2.1.1. Angajații poliției

Poliția apără viața, integritatea corporală, sănătatea și libertatea persoanei, proprietatea privată și publică, alte drepturi legitime ale persoanei și comunității, exercitând următoarele atribuții⁸:

- culeg informații în scop de cunoaștere, prevenire și combatere a infracțiunilor, precum și a altor fapte ilicite
- dețin evidențe proprii de prevenție ale copiilor aflați în asistență
- asigură reacționarea promptă la sesizările și comunicările despre copiii aflați sau sunt în risc de a intra în conflict cu legea
- aduc la cunoștința autorităților administrației publice (autorității tutelare, etc.) informațiile cu referire la copiii aflați în situație de risc⁹ și cer o reacție promptă pentru asistarea copilului
- constată cauzele și condițiile ce pot genera sau contribui la săvârșirea infracțiunilor de către copii și sesizează instituția competentă sau persoana cu funcții de răspundere cu privire la necesitatea de întreprindere a măsurilor de înlăturare a acestor cauze și condiții
- colaborează cu instituțiile de învățământ și cu organizațiile neguvernamentale în scop de pregătire antiinfracțională a copiilor
- exercită controlul, potrivit legii, asupra respectării de către agenții economici cu referire la circulația produselor alcoolice către copii
- solicită examinarea medico-legală, în cazul în care acestea sunt necesare pentru apărarea intereselor copilului
- monitorizează, în cooperare cu membrii echipei multidisciplinare, familiile care prezintă diverse riscuri pentru copii
- monitorizează, în cooperare cu membrii echipei multidisciplinare, situația copilului și familiei acestuia în vederea prevenirii situațiilor repetate de violență, neglijare, exploatare și trafic până la soluționarea definitivă a cazului
- cooperează cu echipa multidisciplinară în vederea asigurării participării unui pedagog/psiholog/psihopedagog la procedurile legale de audiere, expertize în care este implicat copilul
- asigură protecția victimelor violenței în familie și supraveghează executarea ordonanței de protecție

⁸ Zaharia, V., Țurcan, A., Cooperarea pentru identificarea și protecția copiilor vulnerabili sub vârsta răspunderii penale și a celor în conflict cu legea, IRP; Chișinău, 2016.

⁹ Notă: Conform art.3 din Legea nr.140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, **copii în situație de risc** sunt: copiii supuși violenței; copiii neglijanți; copiii care practică vagabondajul, cerșitul, prostituția; copiii lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute; copiii ai căror părinți au decedat; copiii care trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă; copiii ai căror părinți refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului; copiii care au fost abandonați de părinți; copiii ai căror părinți au fost declarați ca fiind incapabili printr-o hotărâre judecătorească.

- participă la întocmirea actului de abandon al copilului într-o instituție sau a procesului-verbal privind găsirea copilului
- participă la procedura de luare a copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora acesta se află, în condițiile stipulate în art. 10 Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.

În domeniul de asigurare a înfăptuirii justiției, poliția are următoarele atribuții:¹⁰

- execută mandatele și deciziile instanțelor de judecată pentru punerea persoanelor în stare de arest preventiv, hotărârile instanțelor de judecată, ale procurorilor și ofițerilor de urmărire penală pentru aducerea silită a persoanelor care, fiind citate, se sustrag de la prezentarea în organele respective
- asigură securitatea judecătorilor și a participanților la proces în instanțele judecătorești, iar în caz de necesitate și în afara lor
- îndeplinește indicațiile președintelui completului de judecată privind aplicarea față de inculpat și față de alte persoane a măsurilor procesuale de constrângere prevăzute de lege
- asigură paza sediilor instanțelor judecătorești
- asigură aducerea la locul procesului judiciar a materialelor cauzei penale, a corpurilor delictive, precum și integritatea lor
- asigură ordinea publică în sediul instanțelor judecătorești
- acordă asistență executorilor judecătorești în procesul de îndeplinire a acțiunilor executorii.

2.1.2. Autoritatea tutelară

2.1.2.1. Autoritatea tutelară locală (primarul)

În sate și orașe, primarul exercită, în numele consiliului local, funcțiile de autoritate tutelară, conform art. 29 alin (1) lit. q din Legea nr. 436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală¹¹, având următoarele atribuții:¹²

¹⁰Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, Monitorul Oficial Nr. 42-47 din 01.03.2013, art. 145. Data intrării în vigoare: 05.03.2013

¹¹Monitorul Oficial Nr. 32-35 din 09.03.2007, art. 116

- supraveghează activitatea tutorilor și a curatorilor
- asigură recepționarea și înregistrarea sesizărilor privind încălcarea drepturilor copilului
- se autosesizează în cazul identificării unor copii aflați în situație de risc
- coordonează examinarea sesizărilor privind încălcarea drepturilor copilului
- întreprinde acțiunile necesare pentru prevenirea separării copilului de mediul familial sau pentru (re)integrarea copilului în familie
- asigură evaluarea familiilor cu copii aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți
- asigură luarea copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora se află acesta în cazul existenței unui pericol iminent pentru viața sau sănătatea lui
- asigură plasamentul de urgență al copiilor separați de părinți
- asigură instituirea tutelei/curatelei asupra copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare
- asigură luarea și scoaterea de la evidență a familiilor cu copii aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți
- participă la procedura de luare a copilului de la părinți
- eliberează și transmite autorității tutelare teritoriale avize privind plasamentul planificat al copiilor
- cooperează, la nivel local, cu instituțiile, structurile și serviciile cu atribuții în domeniul protecției copilului
- coordonează procesul de monitorizare a situației familiilor cu copii aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți
- coordonează procesul de analiză a situației la nivel local privind protecția copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți
- planifică și decide realizarea măsurilor de informare a populației privind drepturile copilului
- întreprinde măsurile necesare pentru respectarea drepturilor patrimoniale ale copiilor rămași fără ocrotire părintească
- reprezintă interesele copilului în fața organului de probațiune. Dacă copilul este subiect al probațiunii și este rămas fără îngrijire părintească el va fi reprezentat în fața consilierului de probațiune de autoritatea tutelară locală care va prezenta decizia cu privire la luarea în evidență ca și copil rămas fără îngrijire părintească
- colaborează cu autoritățile tutelare teritoriale și centrale în vederea protecției copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, inclusiv prin informarea reciprocă pe probleme de interes comun
- solicită examinarea medico-legală și psihiatrico-legală a copilului, efectuarea raportului de evaluare psihologică a copilului, în cazul în care acestea sunt necesare pentru apărarea intereselor copilului
- solicită Oficiului Teritorial al CNAJGS delegarea unui avocat care să apere interesele copilului la diferite faze ale procesului penal, contravențional, civil.

¹²Legea 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Monitorul Oficial Nr. 167-172 din 02.08.2013, art. 534. Data intrării în vigoare : 01.01.2014

În practică pot apărea stuații când copilul este rămas fără îngrijire părintească, iar autoritatea tutelară nu cunoaște situația acesuia. Astfel, fiind citat, copilul se prezintă singur la biroul de probațiune sau este însoțit de persoana ce nu are împuterniciri de reprezentant legal (ex. copilul vine însoțit de părintele ce este decăzut din drepturi părintești sau de către persoana care îl îngrijește, dar nu are calitate de tutore). În asemenea situații, consilierul de probațiune urmează să comunice primarului din localitatea de domiciliu a copilului despre situația subiectului probațiunii și să solicite implicarea acestuia în asistența copilului.

Spre exemplu, dacă copilul este rămas fără îngrijire părintească și locuiește în comunitate, consilierul de probațiune, printr-o adresare scrisă, solicită primarului să participe ca reprezentant legal și să plaseze minorul în serviciu social sau să identifice o altă formă de protecție. Dacă autoritatea tutelară nu reacționează la solicitările adresate de consilierul de probațiune, acesta este în drept de a sesiza procuratura cu referie la neglijența primarului.

2.1.2.2. Autoritatea tutelară teritorială

Autoritatea tutelară teritorială este reprezentată de Secțiile/direcțiile asistență socială și protecție a familiei/Direcția municipală pentru protecția copilului Chișinău, care sunt investite cu următoarele atribuții¹³:

- recepționează, înregistrează și transmite sesizările privind încălcarea drepturilor copilului
- acordă sprijin autorităților tutelare locale în procesul de identificare, evaluare și asistență a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți și participă la acest proces în caz de necesitate
- întreprinde, în colaborare cu autoritatea tutelară locală, acțiunile necesare privind prevenirea separării copilului de mediul familial sau privind (re)integrarea lui în familie
- asigură plasamentul planificat al copiilor separați de părinți

¹³Zaharia, V., Țurcan, A., Cooperarea pentru identificarea și protecția copiilor vulnerabili sub vârsta răspunderii penale și a celor în conflict cu legea, IRP; Chișinău, 2016.

- asigură stabilirea/retragerea statutului de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească
- asigură stabilirea statutului de copil adoptabil
- ține evidența copiilor rămași temporar fără ocrotire părintească și a copiilor rămași fără ocrotire părintească aflați în plasament planificat
- recepționează/sistematizează datele privind copiii aflați în evidența autorităților tutelare locale
- asigură reprezentarea intereselor și a drepturilor copiilor în fața organului de urmărire penală, instanța de judecată
- participă în calitate de reprezentant legal al copilului cercetat penal, în situația când nu sunt prezenți părinții copilului și există ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată de recunoaștere în calitate de reprezentant legal
- asigură, la nivel teritorial, cooperarea dintre instituțiile, structurile și serviciile cu atribuții în domeniul protecției copilului
- determină necesitățile de formare profesională a specialiștilor implicați în protecția copilului în domeniul respectării drepturilor copilului
- efectuează analiza datelor privind situația copiilor din unitatea administrativ-teritorială respectivă și prezintă propuneri consiliului raional/ municipal privind instituirea sau dezvoltarea serviciilor sociale în conformitate cu necesitățile identificate
- întreprinde măsuri de informare a populației privind drepturile copilului
- colaborează cu autoritățile tutelare locale, teritoriale și centrale în vederea protecției copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, inclusiv prin informarea reciprocă pe probleme de interes comun
- participă la procedura de efectuare a examinării medico-legale și la primele audieri ale copilului, în cazul în care copilul nu are reprezentant legal sau dacă acestuia i se retrage din start calitatea de reprezentant legal¹⁴
- solicită examinarea medico-legală și psihiatrico-legală a copilului, efectuarea raportului de evaluare psihologică a copilului, în cazul în care acestea sunt necesare pentru apărarea intereselor copilului
- solicită Oficiului Teritorial al Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat delegarea unui avocat care să apere interesele copilului la diferite faze ale procesului penal, contravențional, civil
- asigură stabilirea și plata îndemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă din contul bugetului de stat prin transferuri cu destinație specială către bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea.

¹⁴ Notă: Conform art. 77 din Codul de procedură penală reprezentanți legali ai bănuیتului, învinuitului, inculpatului sînt părinții, înfietorii, tutorii sau curatorii lor, care reprezintă în procesul penal interesele participanților la proces minori sau iresponsabili. În cazul în care bănuitul, învinuitul, inculpatul nu au reprezentanți legali, organul de urmărire penală sau instanța de judecată numește din oficiu ca reprezentant legal autoritatea tutelară. În situația în care după recunoașterea autorității tutelare ca și reprezentant legal, în proces intervine părintele sau tutorele, autorității tutelare îi este retrasă această calitate.

2.1.3. Asistentul social comunitar

Asistentul social este persoana cu studii speciale în domeniu, deținătoare a diplomei de licență sau de masterat, care prestează servicii sociale persoanelor și familiilor care temporar se află în dificultate și care, din motive cu caracter economic, social, fizic sau psihologic, nu sunt în stare să își asigure prin mijloace și eforturi proprii un nivel decent de viață.

În domeniul protecției copilului în conflict cu legea asistentul social are următoarele atribuții¹⁵:

- identifică și evaluează situația copiilor aflați în dificultate și a familiei lui, deplasându-se în teren în cadrul vizitelor la domiciliu
- formulează problemele cu care se confruntă copilul și familia aflată în asistență, într-o anumită perioadă de timp, în anumite circumstanțe socio-economice și stabilește modalitățile de support
- elaborează și implementează planuri individualizate de asistență cu participarea copilului și a familiei lui
- facilitează activitatea serviciilor de suport care asistă copilul și familia aflată în asistență
- propune și pregătește cazul pentru referire spre serviciile sociale specializate
- mobilizează comunitatea și stabilește parteneriate în scopul soluționării problemelor copiilor și familiilor aflate în dificultate
- completează registrul de evidență a copiilor aflați în situații de risc (în lipsa specialistului în protecția copilului)
- participă la întocmirea actului de abandon al copilului într-o instituție sau a procesului-verbal privind găsirea copilului (în lipsa specialistului în protecția copilului)
- participă la procedura de luare a copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora acesta se află, în condițiile stipulate în art. 10 Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți
- prezintă autorității tutelare locale, în termen de 3 zile de la data identificării copilului, informația privind identificarea copiilor ai căror părinți/unicul părinte sunt plecați/este plecat la muncă peste hotare.

¹⁵Legea 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Monitorul Oficial Nr. 167-172 din 02.08.2013, art. 534. Data intrării în vigoare: 01.01.2014

RECOMANDĂRI

În situația în care copilul nu participă la programul probațional și nu îndeplinește obligațiile impuse din motiv că nu dispune de surse financiare pentru achitarea cheltuielilor de deplasare, din sat până în centrul raional, se recomandă consilierilor de probațiune să solicite asistentului social demararea procedurii de acordare a ajutorului social pentru copilul respectiv.

În acest sens, consilierul de probațiune va explica copilului și reprezentantului său legal că ajutorul social se stabilește în baza cererii de acordare a ajutorului social depusă la asistentul social din localitatea de domiciliu de către reprezentantul legal al acesteia.

În situația în care copilul sau familia nu este eligibilă pentru acordarea ajutorului social, consilierul de probațiune poate cere concursul asistentului social în pregătirea dosarului pentru acordarea ajutorului material.¹⁶

Pentru a beneficia de ajutor material reprezentantul legal este în drept de a se adresa cu o cerere către asistentul social din localitatea de domiciliu, fiind specificat motivul solicitării. La cerere se vor anexa acte justificative, cum ar fi: sentința de condamnare, confirmarea eliberată de consilierul de probațiune cu referire la necesitatea implicării copilului în program probațional, fiind indicată periodicitatea deplasărilor pe care

¹⁶**Ajutorul material** este o formă de asistență socială nerambursabilă cu destinație specială, menită să susțină material și direct persoanele socialmente vulnerabile ale populației, afectate de sărăcie. Ajutorul material se acordă din Fondul Republican de susținere socială a populației și fondurile locale de susținere socială a populației care sunt create pentru acordare de ajutor material categoriilor socialmente vulnerabile ale populației.

urmează să le facă copilul în centrul raional.

În cererea prin care se solicită ajutorul social sau material este important de specificat necesitatea de a frecventa programul probațional și de a se prezenta lunar la consilierul de probațiune și consecințele neprezentării. Pe lângă asistență în scrierea cererii, consilierul de probațiune informează copilul și reprezentantul legal despre importanța înregistrării cererii și dreptul de a cere numărul de înregistrare și solicită răspunsul în scris la cererea solicitată.

Specialist în protecția drepturilor copilului este funcționarul public din cadrul primăriei care realizează activități de suport pentru îndeplinirea atribuțiilor autorității tutelare locale, investit cu următoarele atribuții;¹⁷

- identifică și ține evidența și determină situația copiilor aflați în situație de risc, inclusiv a copiilor în conflict cu legea
- întreprinde acțiuni întru prevenirea și combaterea delincvenței juvenile în sector
- formează bază de date și ține în evidență copiii și familiile în dificultate (neșcolarizați, cerșit, vagabondaj, în conflict cu legea etc.)
- perfectează planuri individualizate pentru cazurile depistate de vagabondaj, cerșit, părăsirea domiciliului, comportament antisocial, abuz etc.
- perfectează scrisori și demersuri pentru redirectionarea cazului unui serviciu specializat, sectorului sau autorităților tutelare după competență
- monitorizează implementarea legislației în domeniul drepturilor copilului în instituțiile educaționale, de ocrotire a sănătății și a ordinii publice
- propune cazurile pentru examinarea la echipa multidisciplinară sau la ședința Consiliului pentru protecția drepturilor copilului
- participă și prezintă la ședințele de lucru a echipei multidisciplinare și a Consiliului pentru protecția drepturilor copilului informații analitice privind nivelul de instrumentare a cazurilor asistate, identificând necesitățile de soluționare
- se deplasează în teren în vederea evaluării situației copiilor în dificultate și determinării soluțiilor de remediere
- colaborează cu reprezentanții instituțiilor statale și nestatale întru soluționarea problemelor copiilor aflați în dificultate
- înaintează propuneri privind inițierea procedurii de decădere din drepturile părintești sau luarea copilului de la părinți, îngrijitori dacă aflarea copilului cu ei prezintă un pericol iminent pentru viața și sănătatea lui
- completează registrul de evidență a copiilor aflați în situații de risc
- participă la procedura de luare a copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora acesta se află, în condițiile stipulate în art. 10 Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separate de părinți
- prezintă autorității tutelare locale, în termen de 3 zile de la data identificării copilului, informația privind identificarea copiilor ai căror părinți/unicul părinte sunt plecați/este plecat la muncă peste hotare
- participă la întocmirea actului de abandon al copilului într-o instituție sau a procesului-verbal privind găsirea copilului
- asigură pregătirea copilului pentru participarea la această acțiunile procesuale, în vederea prevenirii victimizării copilului prin interacțiunea cu sistemul de justiție

¹⁷Legea 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Monitorul Oficial Nr. 167-172 din 02.08.2013, art. 534. Data intrării în vigoare: 01.01.2014

- monitorizează familiile defavorizate, în care se produc conflicte familiale, pentru a putea sesiza evoluția relațiilor interpersonale și starea psihoemoțională din cadrul familiei
- monitorizează copiii plasați în diverse servicii sociale și cei care sunt implicați în programe probaționale
- informează copiii în situație de risc și familiile acestora despre asistența socială de care pot beneficia.

2.1.4. Psihologul din cadrul Serviciului de asistență psihopedagogică

Serviciul de asistență psihopedagogică (în continuare SAP) activează în fiecare raion și în municipiu se creează, prin decizia consiliului raional/ municipal, ca instituție publică în subordinea direcției generale raionale/municipale învățământ, tineret și sport, în scopul asigurării și respectării drepturilor copiilor la dezvoltare, educație, protecție, (re) integrare și socializare în comunitate.¹⁸

Serviciul vizat activează în baza *Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 732 din 16.09.2013.¹⁹

Psihologii din cadrul Serviciilor de Asistență Psihopedagogică (SAP) oferă servicii tuturor copiilor, *”care din diferite motive sunt marginalizați sau excluși în procesul accederii și realizării unui program de educație obligatoriu”*.

În scopul asigurării și protecției drepturilor copilului în conflict cu legea, psihologul din cadrul SAP realizează următoarele activități:

- evaluare psihologică primară și complexă
- acordarea asistenței psihopedagogice copilului și familiei acestuia, după caz, copilului integrat în instituțiile care nu dispun de servicii specializate
- oferirea asistenței metodologice cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin, psihologilor, altor specialiști și administrației publice locale
- implementare a programelor de incluziune educațională a copiilor în situație de risc, inclusiv a copiilor în conflict cu legea.

În cadrul serviciului mai sunt organizate și activități de sprijin, consiliere, educare pentru persoanele care au în îngrijire copii: ex. părinți, tutori, curatori, asistenți parentali profesioniști, educatori.

Pentru realizarea evaluării psihologice psihologul are dreptul să:

¹⁸ HG 732 din 16.09.2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică. Monitorul Oficial Nr. 206-211 din 20.09.2013, art. 823

¹⁹ Regulamentul Serviciului de Asistență Psihopedagogică este disponibil la următoarea adresă: <http://lex.justice.md/md/349661/>

- solicite altor specialiști ce au lucrat cu copilul informații ce țin de experiența copilului (ex. asistenți sociali, avocați, consilieri de probațiune, polițiști, etc.);
- sesizeze organele de resort prin intermediul subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul învățământului privind situațiile de risc în care se află copilul;
- solicite prestarea evaluării specializate, pe anumite arii de dezvoltare a copilului, de către Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică;

În urma evaluării, psihologul elaborează un raport de evaluare psihologică a copilului în conflict cu legea care conține:

- Numele, prenumele copilului;
- Vârsta, sexul copilului;
- Data întocmirii raportului de evaluare;
- Numele, prenumele evaluatorului;
- Indicarea datelor solicitantului evaluării, data și motivul pentru care a fost solicitată evaluarea psihologică;
- Informații despre procedura de evaluare psihologică, testele/metodele/tehnicele aplicate;
- Comportamentele observate în timpul evaluării psihologice;
- Informații adiționale legate de istoria copilului;
- Interpretarea rezultatelor evaluării psihologice;
- Concluzii și recomandări.

Serviciul de asistență psihopedagogică asistă și evaluează copiii referiți de către instituțiile medicale, instituțiile de învățământ, instituțiile de asistență socială, părinții sau reprezentanții legali ai copilului. Serviciul de asistență psihopedagogică examinează și acordă asistență și în cazul adresării personale a elevilor/ tinerilor cu vârsta de peste 16 ani.

Evaluarea psihologică poate fi solicitată și de către procuror în baza ordonanței sau de către instanța de judecată în baza încheierii care sunt acte procedurale obligatorii. În ordonanța procurorului sau în încheierea instanței de judecată vor fi formulate întrebările la care psihologul urmează să-și expună opinia.

Evaluarea psihologică poate fi solicitată și de către consilierul de probațiune atât la etapa întocmirii referatului de evaluare psihosocială, cât și la etapa executării sentinței.

Consilierul de probațiune solicită evaluarea psihologică a copilului în baza unui demers în care se indică scopul solicitării, numărul deciziei de înregistrare ca operator al

datelor cu caracter personal și întrebările formulate către psiholog.

La solicitarea expedită, consilierul de probațiune va anexa acordul scris al reprezentantului legal pentru realizarea evaluării psihologice și alte înscrisuri care pot deveni utile psihologului (ex. sentința, referatul de evaluare psihosocială întocmit anterior etc).

Evaluarea psihologică poate fi solicitată și de către avocatul ce apără interesele copilului, cu condiția ca la cererea expedită se va anexa copia certificată a mandatului ce confirmă împuternicirile avocatului (dacă avocatul este angajat în bază de contract în mandat va fi aplicată semnătura reprezentantului legal al copilului) și/sau decizia Oficiului Teritorial al Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat prin care a fost desemnat să apere interesele copilului. Totodată, avocatul va prezenta acordul scris al reprezentantului legal pentru realizarea evaluării psihologice și decizia de înregistrare ca operator al datelor cu caracter personal.

În cazul în care psihologul nu dispune de formare și competențele necesare pentru a răspunde la întrebările formulate își va declina competența către un psiholog specializat în evaluarea și asistența copiilor în conflict cu legea. În acest sens, psihologul va informa consilierul de probațiune, avocatul, procurorul sau instanța de judecată care a emis actul cu referire la delegarea competenței față de un psiholog specializat, fiind indicate numele și datele de contact ale psihologului care efectuează evaluarea copilului în conflict cu legea.

2.1.5. Psihologul școlar

Serviciul de Asistență Psihologică din instituțiile de învățământ preuniversitar reprezintă o structură organizațională a sistemului de învățământ din Republica Moldova, predestinată să

asigure prin activități complexe și sistematice dezvoltarea psihică progresivă a copiilor, dezvoltarea capacităților, abilităților și aptitudinilor lor și profilaxia devierilor posibile.

Psihologul școlar este specialistul în psihologie educațională și/sau consiliere psihologică, care:

- investighează problemele de natură psihologică specifice mediului școlar
- explică și promovează înțelegerea procesului de dezvoltare a copilului
- selectează, administrează și interpretează instrumente standardizate de evaluare psihologică
- elaborează și implementează planuri individualizate/de grup cu caracter preventiv și/sau de intervenție
- oferă consiliere psihologică specializată.

Aplicând un set de instrumente de evaluare, psihologul urmărește și realizează următoarele sarcini:

- **Identifică** și analizează problemele de natură psiho-comportamentală ale elevilor care pot interfera cu procesul educațional
- **Stabilește resursele** necesare soluționării problemelor identificate și adoptă decizia de intervenție
- **Evaluează** nevoile, limitele și potențialul elevilor, dezvoltarea cognitivă, afectiv-motivațională și personalitatea copilului
- Prezintă și **explică** profesorilor, părinților și elevilor rezultatele evaluării psihologice și raportează informațiile relevante autorităților responsabile în caz de hărțuire, neglijență sau abuz îndreptat împotriva elevului
- **Colaborează** cu alți specialiști în scopul dezvoltării de strategii și programe educaționale, al elaborării planurilor de dezvoltare/educație individualizată și a proiectării programelor adecvate pentru elevii cu cerințe educative speciale.

2.2. Documente standardizate utilizate de specialiștii implicați în protecția copilului

În soluționarea cazului copilului în conflict cu legea consilierul de probațiune și avocatul nu se pot baza doar pe impresiile și convingerile personale. Pentru analiza obiectivă, fiecare caz trebuie documentat. La momentul documentării cazului, consilierul de probațiune și avocatul pot face uz de toate instrumentele disponibile pentru a obține informații relevante pe caz și a

le folosi în asistența copilului în conflict cu legea. În funcție de specificul cazului, consilierul de probațiune și avocatul, pot solicita documentele standardizate aprobate de Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei utilizate de specialiștii implicați în protecția copilului.

Utilizarea formularelor/documentelor standardizate ușurează munca consilierului de probațiune și îl ajută să economisească timp, deoarece se face uz de documente completate și sistematizate de asistentul social.

În funcție de necesitate, consilierul de probațiune poate adapta aceste formulare standardizate pentru uz personal și le poate folosi când merge în vizite la domiciliu.

2.2.1. Formularul de evaluare inițială a copilului și familiei

Evaluarea este un proces realizat de asistentul social, după caz cu implicarea altor specialiști (ex. polițistul de sector, medic) care presupune colectarea și analiza datelor, în scopul de a-și forma o opinie profesională despre situația copilului și familiei acestuia.

Evaluarea poate fi de două tipuri: evaluarea inițială și evaluarea complexă. Pentru ambele tipuri de evaluare Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (în continuare MMPSF) a elaborat și aprobat formulare standardizate, după modelul celor prezentate mai jos.

Evaluarea inițială este realizată în decurs de 10 zile²⁰ de către asistentul social comunitar. După necesitate, autoritatea tutelară locală poate dispune participarea în efectuarea evaluării inițiale a specialiștilor din domeniul ocrotirii sănătății, învățământului, ordinii publice, etc. În cazuri de urgență, cum ar fi sesizarea cazului de violență, reținerea copilului suspectat de săvârșirea unei infracțiuni, evaluarea inițială se va realiza în 24 ore.

În cadrul evaluării inițiale, asistentul social constată riscurile imediate cu care se confruntă copilul și familia, identifică punctele lor forte ale copilului și familiei, resursele existente, precum și intervențiile de protecție necesare. După evaluarea inițială a situației copilului și familiei, asistentul social comunitar, în funcție de cele constatate (confirmarea riscului și nivelului de complexitate a cazului), pot deschide dosar pe **sprijin familial**²¹ secundar. În aceste situații, familia copilului în conflict cu legea poate beneficia de ajutor social și alte prestații sociale care vor facilita procesul de reabilitare.

²⁰Art. 16 din Legea serviciilor sociale

²¹**Sprijinul familial** secundar se acordă atunci când se va constata că problema ține de sărăcie, condiții precare în locuință, gestionarea incorectă a resurselor, capacitatea parentală insuficientă, izolarea socială a familiei, totodată părinții fiind atașați de copil.

RECOMANDĂRI

Consilierii de probațiune pot solicita evaluarea primară în situația pregătirii referatului de evaluare psihosocială, dar și la etapa executării sentinței, atunci când copilul evită a participa la programul probațional din cauza dificultăților financiare.

Se recomandă avocaților să solicite evaluarea primară în situația examinării demersului procurorului cu privire la aplicarea măsurii preventive sub forma arestului pentru a proba solicitarea de aplicare a unei măsuri neprivative de libertate.

Pentru a aprecia modul și gradul de utilizare a evaluării inițiale a copilului în conflict cu legea, în *Anexa 1* este prezentat formularul standardizat aprobat de MMPSF.

2.2.2. Formular de evaluare complexă

Evaluarea complexă oferă o viziune complexă și mai profundă privind situația copilului și familiei acestuia. Această evaluare trebuie să ia în considerare nu numai riscurile și factorii nocivi/dăunători, dar de asemenea să identifice punctele forte ale copilului și familiei, precum și măsurile de protecție necesare.²²

²² Managementul de caz. Ghid de implicare practică, MMPSF, Chișinău, 2016

Evaluarea complexă se realizează în termen de cel mult 10 zile după sesizarea cazului și deschiderea dosarului de către asistentul social și presupune evaluarea următoarelor aspecte:²³

- Nivelul de trai asigurat al copilului
- Istoricul social al dezvoltării copilului
- Situația școlară a copilului
- Date despre situația părinților (starea de sănătate, antecedente penale, etc.)
- Funcționarea actuală a familiei
- Climatul familial
- Semnificația istoriei familiei
- Experiențe abuzive în familie sau alte medii
- Date privind rețeaua socială a copilului și a familiei.

Evaluarea complexă se realizează în baza formularului standardizat prezentat în *Anexa 2*. Formularul evaluării complexe poate fi adaptat de către consilierul de probațiune la aria de servicii prestate și îl poate utiliza în procesul de pregătire a referatului de evaluare psihosocială.

Sursele de informații pentru completarea formularului de evaluare complexă pot fi variate inclusiv: rapoarte/informații disponibile cu privire la copil, observații și interviuri cu copilul și familia lui, discuții cu reprezentanții altor organizații (școala, instituția medicală, serviciul social în care este plasat copilul, centrul de zi etc.), specialiști care cunosc situația copilului (ex. psihologul școlar, polițistul de sector). Aceste informații pot fi adunate de consilierul de probațiune folosind o varietate de instrumente, inclusiv interviuri, vizite la domiciliu, chestionare etc.

Acest document standardizat poate deveni util consilierului de probațiune în asistența copilului la etapa executării sentinței, deoarece în procesul desfășurării evaluării complexe asistentul social va identifica necesitățile copilului, serviciile necesare pentru depășirea situației de dificultate și va planifica acordarea acestor servicii către copil și familie.

Evaluarea complexă a situației familiei se finalizează cu constatări privind necesitățile familiei și acțiunile întreprinse anterior pentru a le satisface, precum și cu stabilirea punctelor forte și punctelor slabe ale familiei. Aceste informații sunt utile pentru a planifica și construi procesul de consolidare a capacităților parentale prin valorificarea și dezvoltarea a ceea ce familia reușește să facă și dezvoltarea competențelor lipsă.²⁴

Analiza detaliată și interpretarea informației din evaluarea complexă va ajuta consilierul de probațiune să identifice factorii ce au determinat intrarea copilului în contact cu sistemul de justiție, să înțeleagă felul în care influențează punctele forte și punctele slabe asupra fiecărui copil în parte și asupra familiei, să ajungă la concluzia cu privire la **„ce trebuie de îmbunătățit, de schimbat pentru a evita recidiva”**.

²³Ibidem

²⁴ Ibidem

2.2.3. Dispoziția Autorității tutelare locale privind luarea la evidență a copilului în situație de risc

Dispoziția autorității tutelare locale privind luarea în evidență a copilului îi devine utilă consilierului de probațiune pentru a identifica reprezentantul legal al copilului și a cunoaște care este forma de protecție aplicată față de copil. Acest document poate fi solicitat în baza unei cereri scrise expediate către autoritatea tutelară.

2.2.4. Planul individual de asistență

După finalizarea evaluării complexe, timp de 3 zile asistentul social împreună cu membrii echipei multidisciplinare elaborează planul individual de asistență a copilului în conflict cu legea.

Planul individual de asistență a copilului în conflict cu legea se va discuta și aproba în cadrul ședinței Echipei multidisciplinare. **Echipe multidisciplinară** este un grup convocat de specialistul în protecția drepturilor copilului sau, în lipsa acestuia, de către asistentul social comunitar, compus din profesioniști din diferite domenii, cu atribuții în protecția copilului, care colaborează în scopul prevenirii și/sau soluționării cazurilor copiilor aflați în situații de risc²⁵. Consilierul de probațiune poate fi implicat în echipa multidisciplinară atunci când se examinează cazul unui copil în conflict cu legea.

Acțiunile din Planului individual de asistență sunt construite în jurul problemelor care au fost identificate în procesul de evaluare complexă.

Planul de asistență poate deveni util consilierului de probațiune în planificarea acțiunilor, pentru a identifica domeniile de intervenție și a evita acțiunile care anterior au eșuat.

²⁵ Legea 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți

2.2.5. Angajamentul copilului și părintelui/reprezentantului legal cu referire la respectarea planului de probațiune privind resocializarea condamnatului minor

Angajamentul, ca structură, include consimțământul copilului de a participa la elaborarea și realizarea Planului de probațiune, precum și consimțământul ca informația personală să fie împărtășită cu alți specialiști implicați în asistența copilului. Acest angajament conține și consecințele ce apar în cazul nerespectării responsabilităților asumate de către subiectul probațiunii.

În angajament se menționează data semnării și semnăturile ambelor părți (consilier de probațiune și copil). Modelul angajamentului se folosește pentru a motiva copilul și familia să respecte condițiile acordului.

Consilierul de probațiune poate introduce în angajament detalii (în funcție de caz) legate de responsabilitățile, care trebuie să fie **reflectate în Planul de probațiune**. Exemple de obligațiuni ale copilului pot fi: să nu consume băuturi alcoolice, să respecte întâlnirile stabilite cu consilierul de probațiune sau alți profesioniști, să informeze consilierul de probațiune în legătura cu schimbările survenite în situația sa școlară, familială, socială sau profesională, să întreprindă acțiuni pentru a se angaja în câmpul muncii conform calificării și abilităților sale (dacă nu este implicat în programul școlar obligatoriu) etc.

Pentru a respecta dreptul copilului la viața privată, consilierul de probațiune poate perfectă un acord prin care copilul și reprezentantul legal consimt ca datele personale și informația ce ține de situația copilului să fie împărtășite cu alți specialiști, conform modelului prezentat în *Anexa 4*.

Capitolul III.

METODE ȘI TEHNICI DE LUCRU ÎN PROBAȚIUNEA JUVENILĂ

3.1. Probațiunea presentințială

3.1.1. Referatul de evaluare psihosocială întocmit în privința copiilor aflați în conflict cu legea

Definire și clarificări

Referatul presentințial de evaluare psihosocială este un document oficial, întocmit de către consilierul de probațiune la solicitarea organului de urmărire penală, procuraturii sau a instanței de judecată și reprezintă un instrument consultativ și de orientare în luarea deciziilor judiciare.

Fazele de întocmire a referatului de evaluare psihosocială

Elaborarea referatului de evaluare presentințială are loc în următoarele faze:

- A. Solicitarea.** Evaluarea presentințială reprezintă o activitate importantă necesară a fi desfășurată la faza inițială a desfășurării justiției. În cazul copiilor implicați în procesul penal, solicitarea referatului presentințial de evaluare psihosocială este obligatorie.²⁶

Organul de urmărire penală solicită întocmirea referatului de evaluare presentințială printr-un demers expediat către șeful biroului de probațiune. În cazul copiilor, urmărirea penală este efectuată de către ofițerul de urmărire penală atunci când copilul este învinuit de săvârșirea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave și de către procuror dacă copilul este învinuit în săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave. Prin urmare, solicitantul referatului va fi diferit în funcție de gravitatea infracțiunii de care este acuzat copilul.

Referatul presentințial urmează a fi solicitat până la momentul când organul de urmărire penală va transmite dosarul în instanța de judecată, deși în practică se întâmplă că acesta este solicitat și ulterior. De regulă, referatul de evaluare presentințială se solicită la etapa când dosarul urmează să fie transmis în judecată. Pentru a aplica principiul celerității în raport cu copiii cercetați penal, se recomandă avocaților să solicite organului de urmărire penală dispunerea întocmirii referatului presentințial chiar la etapa când copilul dobândește calitatea de bănuit.

²⁶Art. 475 alin (3) Cod de procedură penală

RECOMANDĂRI

Principiile justiției prietenoase copilului reclamă măsuri de dejudiciarizare, care presupun ca copilul să interacționeze cu sistemul de justiție un termen cât mai scurt. În acest context, dacă referatul presentințial este solicitat la etapa inițială a urmăririi penale, el poate deveni util avocatului în formularea unei cereri de liberare de răspundere penală a minorului cu aplicarea măsurilor cu caracter educativ prevăzute în art. 104 CP și îl va ajuta pe procuror să decidă dacă corectarea copilului este posibilă fără aplicarea pedepsei penale.

Pentru solicitarea referatului presentințial vă recomandăm să faceți uz de modelul prezentat în *Anexa 5*.

Desemnarea consilierului de probațiune. Solicitarea organului de urmărire penală este transmisă șefului Biroului de Probațiune, care va repartiza întocmirea referatului unui consilier de probațiune investit cu responsabilități de întocmirea lui. După primirea în executare a solicitării de întocmire a referatului, consilierul de probațiune va contacta copilul și reprezentantul legal al acestuia și va fixa interviul. Dacă copilul este plasat în serviciu social, consilierul de probațiune va contacta managerul instituției de plasament căreia i-a fost încredințată supravegherea minorului, pentru a colecta informațiile necesare și a delega o persoană ce va reprezenta interesele copilului evaluat. Dacă copilul este în arest preventiv, consilierul de probațiune va lua legătura cu administrația locului de detenție pentru autorizarea vizitei copilului în penitenciar, în scopul întocmirii referatului.

Relația profesională dintre consilier și copilul pentru care s-a solicitat referatul de evaluare presentințială se desfășoară într-un cadru procedural și etic, determinat de reglementările legislative, metodologia și etica specifice activității de integrare socială și supraveghere în Republica Moldova.

În organizarea și funcționarea serviciului de probațiune se desprind câteva reglementări privind desfășurarea în timp a relației cu copilul, în cazul activității de întocmire a referatelor

de evaluare solicitate de organul de urmărire penală. Astfel, potrivit Dispoziției OCP²⁷ nr. 25 din 29.12.2014²⁸ la momentul primirii solicitării, consilierul de probațiune va identifica modalitatea contactării copilului și reprezentantului legal pentru care s-a solicitat referatul (în scris, sau, dacă există informații în acest sens, telefonic). Consilierul de probațiune desemnat să întocmească referatul de evaluare trebuie să-și desfășoare activitatea cu respectarea termenelor de timp stabilite de lege, după cum urmează:

- imediat, dar nu mai târziu de 3 zile lucrătoare de la data primirii solicitării, consilierul de probațiune stabilește locul, data și ora primei întrevederi cu copilul și reprezentantul legal pentru care s-a solicitat referatul de evaluare;
- în termen de 7 zile de la data primirii solicitării, consilierul de probațiune organizează prima întrevedere cu copilul pentru care s-a solicitat referatul de evaluare;
- în termen de 14 zile lucrătoare de la primirea solicitării, consilierul desemnat înaintează referatul de evaluare organului solicitant. Consilierul de probațiune poate deroga de la acest termen în cazul în care procesul de colectare a informațiilor pentru referatul prezentințial necesită timp (ex. dacă a fost solicitat concursul Serviciului de Asistență Psihopedagogică pentru realizarea evaluării psihologice complexe și psihologul ce evaluează copilul comunică că mai are nevoie de realizat încă câteva ședințe). Termenul poate fi prelungit de către șeful Biroului de probațiune cu încă 5 zile lucrătoare, despre aceasta fiind informat organul de urmărire penală care a solicitat referatul.

B. Interviuul. Interviuul reprezintă o conversație întreținută de către consilierul de probațiune cu copilul și reprezentantul legal al acestuia, care vizează obținerea de informații primare necesare pentru întocmirea referatului prezentințial de evaluare psihosocială.

Scopul interviului este de a acorda prioritate copilului în a-și exprima anumite opinii, emoții, sentimente în legătură cu problema generată de interacțiunea cu sistemul de justiție. Interviuul ajută consilierul de probațiune la colectarea informației, dar și pentru a clarifica anumite detalii ce țin de existența controlului parental, interesele și motivația pentru schimbare a copilului sau pentru a evalua rezultatele acțiunilor întreprinse împreună cu copilul aflat în asistența altor specialiști (ex. asistent social, psiholog, medic de familie).

În comparație cu alte instrumente utilizate, interviul stabilește o egalitate relativă între cei doi interlocutori, consilierul de probațiune fiind interesat să stabilească un climat psihologic confortabil și o relație lipsită de autoritate, caracteristici ce facilitează procesul de comunicare cu copilul.

Pe parcursul interviului, consilierul de probațiune adresează întrebări specifice și înregistrează doar răspunsurile relevante, adesea folosind un ghid de interviu pregătit din timp.

²⁷ În prezent Inspectoratul Național de Probațiune

²⁸ http://probatie.gov.md/tc_userfiles/file/Recomand%C4%83ri/Recomandarea%20privind%20modul%20de%20%C3%AEntocmire%20a%20referatului%20presentin%C8%9Bial.pdf

Interviul are la bază respectarea unor reguli și principii care țin de modul de desfășurare a interviului, comportamentul și abilitățile consilierului de probațiune (de construire a unei relații de încredere cu beneficiarul, de ascultare și susținere a beneficiarului etc.).

Interviul are un element de flexibilitate, în dependență de cum decurge discuția, dar de regulă poate include mai multe faze:

1. explicarea scopului interviului, cu specificarea că informațiile obținute în cadrul interviului sunt confidențiale. Înainte de începerea interviului consilierul de probațiune trebuie să informeze beneficiarul cu privire la caracterul confidențial al informațiilor oferite în cadrul interviului.
2. intervierea copilului.
3. identificarea celorlalte surse relevante pentru caz. De exemplu, consilierul poate să solicite de la psihologul din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică evaluarea psihologică a copilului sau dacă copilul este în arest preventiv evaluarea psihologică poate fi solicitată de la psihologul din cadrul instituției de detenție.
4. completarea formularelor necesare în timpul interviului sau imediat după aceea.
5. intervierea celorlalte surse relevante pentru caz.

Din punctul de vedere al spațiului de desfășurare a interviului dintre consilierul de probațiune desemnat să întocmească referatul de evaluare prezentințială și copilul pentru care s-a solicitat referatul, există câteva locații în care se pot desfășura întâlnirile între aceștia, în scopul culegerii informațiilor necesare întocmirii referatului:

- a) la Biroul de probațiune;
- b) la domiciliul persoanei pentru care s-a solicitat referatul de evaluare;
- c) într-un spațiu pus la dispoziție de către poliție;
- d) într-un spațiu pus la dispoziție în penitenciar, în cazul în care persoana pentru care s-a solicitat referatul de evaluare se află în arestarea preventivă.

Fiecare dintre aceste locuri de desfășurare a întâlnirilor dintre consilierul de probațiune și copilul pentru care s-a solicitat referatul de evaluare prezintă un anumit specific. Pentru a obține rezultatele dorite, consilierul de probațiune trebuie să aleagă un spațiu securizat pentru copil.

Interviul poate fi realizat în biroul consilierului de probațiune, dar pentru a obține o relevanță mai mare a informațiilor, poate fi realizat în cadrul vizitei la domiciliu.

RECOMANDĂRI

În cazul în care locul de desfășurare a întâlnirii cu copilul pentru care s-a solicitat referatul de evaluare este stabilit biroul consilierului de probațiune, consilierul trebuie să ia câteva măsuri care să asigure un minimum de confort persoanei intervievate:

- Să asigure confidențialitate a interviului, fiind planificat astfel ca în birou să nu fie aglomerație.
- Să elimine, pe cât este posibil, generatorii de obstacole în comunicare (ex. sunetul telefonului, intervenția unui coleg, diversele zgomote etc.) pentru ca copilul să nu fie distras de stimulii din jur, care pot genera blocaje în comunicare.

În condițiile în care Biroul de probațiune nu dispune de un spațiu special destinat desfășurării interviurilor recomandăm consilierilor de probațiune să coopereze cu psihologii din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică și să convină ca întâlnirile consilierului cu copilul să aibă loc în locația acestui serviciu. În aceste condiții, psihologul ar putea interveni dacă apar blocaje în comunicare, dar și pentru a facilita stabilirea relației dintre copil și consilierul de probațiune.

Dacă condițiile de trai ale copilului sunt favorabile și copilul se simte în siguranță, este recomandat ca întrevvederea și interviul să se realizeze la domiciliul acestuia. În cazul în care interviul se desfășoară la domiciliul copilului pentru care s-a solicitat referatul de evaluare, consilierul de probațiune are într-o mai mică măsură posibilitatea de a interveni în amenajarea spațiului de desfășurare a interviului, însă poate cere celorlalți membri ai familiei să îl lase singur cu persoana intervievată, evitând astfel obstacolele în comunicare sau jena copilului de a relata anumite aspecte legate de relațiile din cadrul familiei sau infracțiunea comisă, în prezența altor membri ai familiei sale.

Dacă din materialele dosarului penal rezultă că copilul sau un alt membru al familiei este agresiv, consilierul de probațiune va evita a merge singur la domiciliul copilului. În situația descrisă, pentru a își asigura protecția personală consilierul de probațiune va merge la domiciliul copilului însoțit de un coleg sau va invita copilul la birou.

Dacă persoana pentru care s-a solicitat referatul prezentințial se află în arest preventiv, consilierul de probațiune va fi însoțit până la încăperea destinată interviului de către un polițist sau un angajat al penitenciarului. Dacă copilul este reticent și nu dorește să comunice,

consilierul de probațiune poate solicita ca interviul să fie facilitat de către un psiholog din cadrul instituției penitenciare sau izolatorului de detenție preventivă.

Pentru a obține rezultatele dorite, până la începerea interviului consilierul de probațiune trebuie să își elaboreze un ghid de interviu ce va conține un set de întrebări ce vor fi adresate copilului. În structura ghidului de interviu se vor introduce o serie de întrebări specifice pentru deschiderea interviului și încheierea acestuia. Astfel, la începutul și încheierea interviului vor fi adresate întrebări cu caracter general care au drept scop crearea unui confort psihologic (de ex. *Cum vă simțiți astăzi?* sau *Ați găsit greu biroul?*).

Debutul interviului se face prin prezentarea consilierului de probațiune, a scopului interviului și a rolului copilului în cadrul interviului. Întrebările care constituie conținutul interviului trebuie să fie clare, concise și la subiect, așezate într-o ordine logică în cadrul ghidului de interviu. Întrebările adresate copilului trebuie să fie cât mai clare și adecvate limbajului copilului, ca să faciliteze obținerea informațiilor cât mai complete și să se noteze cu fidelitate și integral răspunsurile relevante.

Aplicarea interviului solicită anumite cerințe față de atitudinea și conduita consilierului de probațiune. Acesta trebuie să manifeste: răbdare, bunăvoință, toleranță și spirit de intuiție, trebuie să evite criticile sau alte acțiuni nedorite, așa numitele sfaturi, judecăți bazate pe valori, discuții contradictorii.

RECOMANDĂRI

Pentru ca întâlnirile consilierului cu copilul să se desfășoare într-un mediu sigur, protectiv și să se finalizeze cu succes, se recomandă consilierilor de probațiune să facă uz de următoarele îndrumări:

- să țină cont că fiecare copil este unic, are un ritm propriu de dezvoltare și o înțelegere specifică a lucrurilor.
- să manifeste respect față de fiecare copil și să îl trateze pe acesta și problema acestuia drept unic și inedit, chiar dacă dificultatea cu care se confruntă copilul și familia sa este similară sau identică altor cauze în care ați participat pe parcursul activității profesionale.
- să țină cont de faptul că acesta nu are studii/cunoștințe în domeniul juridic, nu înțelege terminologia juridică, procedura și modul de realizare a cadrului normativ. La fel se va ține cont că copilul nu conștientizează distincțiile între norma juridică de drept material și procesual, cerințele tehnice și rigorile de comunicare.
- să vorbească calm și rar. Să urmărească limbajul nonverbal al copilului și ajusteze vocabularul, maniera de relatare la, starea emoțională a copilului, precum și la alte aspecte ce pot determina gradul de înțelegere a informațiilor transmise.

C. Culegerea de informații relevante de la celelalte surse posibile. La această etapă consilierul poate face uz de documentele standardizate prezentate la începutul acestei lucrări: fișe de evaluare socială inițială sau complexă pe care le solicită de la asistentul social, caracterizarea psiho-pedagogică, evaluarea psihologică primară sau complexă care îi permit să evalueze potențialul de susținere sau descurajare a schimbării comportamentale din partea familiei (capacitate, motivație), a prietenilor etc.

Pe parcursul procesului de realizare a referatului presentințial de evaluare psihosocială întocmit în privința copiilor în conflict cu legea, consilierul de probațiune poate să utilizeze diferite instrumente specifice de lucru care sunt recomandate: documentarea, observația, convorbirea telefonică.

Documentarea este un instrument utilizat pentru colectarea informației prin analiza diferitor documente, care se aplică pe toată perioada de lucru asupra cazului. Documentarea oferă informații relevante pentru caz. Documentarea completează alte instrumente utilizate în lucrul cu cazul, cum ar fi interviul sau observația.²⁹

Orice intervenție și informație introdusă în referat de consilierul de probațiune trebuie să poată fi verificată prin documente atașate la dosarul beneficiarului.

Pentru o activitate mai eficientă asupra cazului, consilierul de probațiune poate să culegă cât mai multe documente relevante pentru cunoașterea copilului, cum ar fi: caracterizarea psiho-pedagogică, evaluarea psihologică primară sau complexă, acte ce confirmă implicarea copilului în activități extracurriculare, acte ce confirmă implicarea copilului într-un program de reabilitare psihologică, acte medicale, documente de stare civilă, documente juridice (ex. hotărârea judecătorească prin care a fost stabilit domiciliul copilului, fotografii, înregistrări audio etc.).

Documentele colectate trebuie să fie analizate, evitând o supraîncărcare a cazului cu documente care nu prezintă nici o importanță și nici un ajutor în vederea rezolvării problemei.

În procesul de colectare a documentelor trebuie să se țină cont de conținutul și contextul problemei copilului, dar și de informația ce se conține în fiecare document colectat. De exemplu, dacă se solicită efectuarea evaluării psihologice de către psihologul din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică, nu este necesară și solicitarea caracterizării psiho-pedagogice efectuată de psihologul școlar. Deoarece psihologul din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică, în procesul de realizare a evaluării psihologice, va solicita de la psihologul școlar caracterizarea psiho-pedagogică și aceste date vor fi utilizate în raportul de evaluare psihologică.

²⁹Managementul de caz. Ghid de implicare practică, MMPSF, Chișinău, 2016

RECOMANDĂRI

Normele de etică și cadrul normativ nu interzic cooperarea consilierului de probațiune cu avocatul ce asistă copilul, fapt pentru care este recomandat să fie încurajată această colaborare, deoarece servește interesului superior al copilului.

Avocatul poate pune la dispoziția consilierului de probațiune acte care nu au fost anexate la dosarul penal la faza urmăririi penale, care au fost colectate individual în scopul realizării unei apărări holiste. Înscrierile și informațiile prezentate de partea apărării îl ajută pe consilierul de probațiune să fie obiectiv în aprecieri și să evite formarea unei imagini stereotipizate de copil infractor, așa cum rezultă din actele prezentate de regulă de către acuzator.

Observația se utilizează cu scop de culegere a informației factologice (cu valoare de fapte) pentru a completa sau confirma informația colectată prin intermediul altor instrumente (documentarea, interviul sau vizita la domiciliu). Observația are o importanță mai mare în primele etape de lucru cu cazul, dar, cu același succes poate fi aplicată pe tot parcursul de evaluare și asistență a copilului.³⁰

Observația presupune urmărirea comportamentului verbal și non-verbal al copilului, tipul și structura relațiilor acestuia cu cei din jur, atitudinilor, stărilor și reacțiilor emoționale.

Observația poate fi de două tipuri:

- *observația directă* se realizează în cadrul contactului direct al consilierului de probațiune cu copilul.
- *observația indirectă* permite consilierului de probațiune să colecteze informații cu privire la subiectul probațiunii în absența acestuia. De exemplu, consilierul de probațiune realizează o vizită la domiciliul copilului și în lipsa acestuia, observă starea locuinței etc.

Metoda observației implică și faza de înregistrare, analiză și sinteză a informațiilor care trebuie să se realizeze cât mai curând după întâlnirea consilierului de probațiune cu copilul, deoarece trecerea timpului poate denatura informațiile obținute.

³⁰Managementul de caz. Ghid de implicare practică, MMPSF, Chișinău, 2016

Experiența acumulată în domeniul justiției pentru copii poate să reducă riscul consilierului de probațiune de a fi subiectiv, dar în același timp poate determina abordarea stereotipizată a copilului. Astfel, informațiile obținute exclusiv prin tehnica observației trebuie confirmate/validate și prin alte instrumente/tehnici pentru a se evita subiectivismul.

Convorbirea telefonică reprezintă una dintre tehnicile auxiliare de colectare a datelor și de realizare a relației dintre consilierul de probațiune și copilul în conflict cu legea prin comunicare exclusiv verbală, care este utilizată destul de frecvent, în special pentru localitățile îndepărtate.

RECOMANDĂRI

Convorbirea telefonică are anumite limitări pentru procesul de colectare a informațiilor. Chiar dacă se realizează într-un timp scurt și poate aduce informații de primă necesitate, cum ar fi locul aflării copilului, existența/inexistența abandonului școlar, anumite aspecte privind situația copilului, această tehnică depersonalizează comunicarea și sporește riscul aprecierilor subiective.

Tocmai de aceea este recomandat consilierilor de probațiune să nu să folosească această tehnică în detrimentul vizitei la domiciliu și interviului direct. Având în vedere faptul că în cadrul convorbirii telefonice există o marjă de eroare ridicată în partea ce ține de aprecierea comportamentului, stării emoționale etc., orice informație rezultată prin aplicarea acestei tehnici trebuie să fie confirmată și completată cu date obținute prin alte metode și instrumente.

Analiza documentelor. În procesul de investigație psiho-socailă, necesară pentru întocmirea referatului presentințial consilierul de probațiune are la dispoziție o metodă extrem de utilă, numită analiza documentelor. Analiza documentelor nu se rezumă doar la materialele dosarului penal sau la cele scrise, consilierul de probațiune poate utiliza și documente de natură audio-video etc.

În procesul pregătirii referatului presentințial, pentru consilierii de probațiune de o importanță majoră sunt:

- **Actele personale** – documentele școlare, caracterizarea psiho-pedagogică, evaluarea psihologică etc.
- **Materialele ce rezultă din dosarul penal**, dar acestea trebuie apreciate cu prudență, deoarece în esență acestea sunt doar cu tentă de acuzare și pot duce la formarea prejudecăților ce determină etichetarea pe baza informațiilor axate pe modul de săvârșire a infracțiunii.
- **Bazele de date** ale diferitor instituții la care au acces.

În situația în care copilul a fost anterior cercetat penal și consilierul de probațiune a întocmit un referat, ar putea fi tentat să înceapă cu reactualizarea referatului anterior. Referatul precedent poate fi o sursă de documentare, dar consilierul de probațiune trebuie să îl interpreteze cu atenție pentru a evita concluziile stereotipizate și etichetările.

- D. A doua întâlnire cu copilul** presupune explorarea în detaliu a persoanei și a comportamentului acestuia, prin aplicarea observației, convorbirii sau a testelor psihologice (dacă consilierul deține pregătire și formare în domeniul psihologice). La fel, în cadrul acestei etape, consilierul de probațiune are posibilitatea de a verifica informațiile neclare.
- E. Estimarea riscului de recidivă.** Un segment deosebit de important în realizarea referatului presentințial de evaluare psiho-socială, presupune evaluarea riscului de comitere a unei noi infracțiuni de către persoana în privința căreia se întocmește referatul. Evaluarea riscului este înțeleasă ca probabilitate calculată de apariție a unui eveniment/ incident/ comportament negativ. Aceasta implică, pe de o parte, estimarea frecvenței de apariție a unui eveniment viitor și, pe de altă parte, a probabilității impactului acestui eveniment, asupra cui/ce și cu ce consecințe. Ținând seama de faptul că evaluarea riscului se referă la eventuale acțiuni, comportamente, evenimente viitoare, să nu uităm că estimarea lui este caracterizată de posibilitate, incertitudine și impredictibilitate.

RECOMANDĂRI

Pentru a reduce pe cât posibil marja de eroare în estimarea riscului de recidivă recomandăm consilierilor de probațiune:

- Să colecteze informații complete despre copil.
 - Să utilizeze informații atât statistice, cât și clinice (ex. rapoarte de expertiză, rapoarte de evaluare psihologică).
-
- Să fie conștienți de nivelul riscului prezentat de beneficiar, pentru cine și în ce circumstanțe.
 - Să aprecieze factorii situaționali de risc.
 - Să comunice cu toate părțile implicate în educarea și asistența copilului.
 - Să identifice toate efectele potențiale și probabilitatea acestora.
 - Să stabilească un plan pentru combaterea riscului identificat și a pericolelor potențiale.
 - Să clarifice rolurile și responsabilitățile individuale ale copilului, părintelui, consilierului de probațiune și altor specialiști implicați în asistența copilului.

F. Redactarea referatului. După contactarea tuturor surselor considerate relevante pentru întocmirea referatului, consilierul de probațiune va redacta referatul și îl va supune spre analiză șefului Biroului de probațiune, după care se expediază în termen util organului de drept care l-a solicitat.

Structura referatului presentințial cuprinde următoarele părți componente:

- I. Introducere
- II. Sursele de informații
- III. Date privind personalitatea bănuțitului, învinuitului sau inculpatului
- IV. Date privind comportamentul bănuțitului, învinuitului sau inculpatului
- V. Factorii care influențează sau pot influența conduita generală a persoanei pentru care a fost solicitată întocmirea referatului
- VI. Perspectivele de reintegrare în societate.

În textul referatului presentințial consilierul trebuie să evite folosirea termenilor cu semnificație ambiguă, a limbajului rigid, exprimărilor stereotipe sau limbajului

discriminatoriu. Referatul trebuie să fie simplu, coerent, scurt, cu concluzii pertinente și care decurg din conținutul referatului.

Respectând dreptul la informare, consilierul de probațiune prezintă referatul presentințial elaborat și copilului pentru care s-a solicitat întocmirea acestuia. Actele normative ce reglementează procedura de elaborare a referatului presentințial nu prevăd procedura de contestare a acestuia, dar asta nu îl privează pe copil și apărătorul său de dreptul de a înainta obiecții față de referatul întocmit în privința sa. În situația când avocatul și copilul asistat nu sunt de acord cu informațiile incluse în referat, recomandăm avocaților să ia cunoștință despre referatul presentințial imediat ce a fost informat copilul că acesta este gata, pentru a avea posibilitatea de a aduna probe suplimentare ce ar combate informațiile din referat, care nu se încadrează în strategia de apărare.

După redactare și aprobare referatul este expedit în adresa solicitantului.

3.1.2. Instrumente și modele de acte utilizate în procesul de elaborare a referatului de evaluare psihosocială

În procesul de elaborare a referatului de evaluare presentințială consilierul de probațiune poate solicita concursul psihologului școlar, psihologului din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică sau al asistentului social care îi oferă informații despre copil. În *Anexa 6* prezentăm câteva modele de scrisori ce pot fi utilizate de consilierii de probațiune la etapa pregătirii referatului presentințial.

Scrisoarea de solicitare a evaluării psihologice este un instrument de comunicare între consilierul de probațiune și psihologul din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică prin care se solicită realizarea evaluării psihologice și se orientează copilul către serviciul specializat.

Evaluarea psihologică a copilului reflectă portretizarea, caracterizarea psiho-socială și comportamentală a copilului subiect al probațiunii, modul de structurare a personalității și eventuala evoluție a acestora în timp. Evaluarea psihologică a copilului în conflict cu legea contribuie la:

- cunoașterea cât mai exactă a profilului copilului în conflict cu legea
- evaluarea „riscului” social pe care îl prezintă structurile comportamentale ale copilului în conflict cu legea
- identificarea, organizarea și planificarea acțiunilor de intervenție (acțiunilor incluse în planul de probațiune) prin reducerea posibilităților de recidivă, prin crearea, ca urmare a factorului educativ, a unor mecanisme crimino-inhibitive (în limita posibilităților)
- identificarea și organizarea unor acțiuni de asistență psiho-socială individualizată a minorilor.

Efectuarea evaluării psihologice poate fi solicitată de consilierul de probațiune cu acordul scris al reprezentantului legal al copilului care se anexează în formă autentică la demersul

expediat în adresa serviciului de asistență psihopedagogică (SAP) sau a serviciului de asistență psihologică prestate de ONG-uri. În *Anexa 7* prezentăm un model de scrisoare prin care se solicită evaluarea psihologică.

RECOMANDĂRI

În cererea prin care se solicită realizarea evaluării psihologice a copilului se recomandă consilierilor de probațiune să indice aspectele ce urmează a fi studiate și descrise de psiholog, spre exemplu nivelurile de profilare psihosocială a copilului în conflict cu legea:

- Profilul general al copilului.
- Caracterizarea copilului în conflict cu legea în dependență de infracțiunea de care este acuzat sau pentru care a fost condamnat copilul.
- Particularitățile individual-sociale ale copilului.

3.2. Probațiunea sentențială în cazul copiilor

Definire și clarificări

Supravegherea este totalitatea de acțiuni întreprinse pentru efectuarea controlului respectării de către persoanele liberate de pedeapsa penală și persoanele condamnate la pedepse nonprivative de libertate a obligațiilor stabilite de instanța de judecată și legislația execuțional penală.

Sistemul de Probațiune din Moldova are dezvoltată o metodologie de lucru cu persoanele aflate în supraveghere, aprobată prin *Instrucțiune cu privire la organizarea activităților de probațiune sentențială și postsentențială în privința condamnaților adulți și majori nr. 168/30.12.2013*. În prezent există o propunere de modificare a acestei metodologii de lucru prin ordin al ministrului justiției.

Potrivit legislației penale actuale, sistemul de probațiune este responsabil de punerea în executare a unei game foarte variate de sancțiuni sau măsuri neprivative de libertate. Birourile

de probațiune se ocupă de supravegherea anumitor tipuri de sancțiuni contravenționale (de exemplu, munca în folosul comunității), de punerea în executare a unor pedepse complementare (de exemplu, privarea de dreptul de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită profesie), de liberarea de răspundere penală, inclusiv în cazul minorilor, de liberarea de pedeapsă și de asistarea post-penală a persoanelor eliberate condiționat sau la termen³¹.

Procesul de supraveghere a copilului în conflict cu legea are drept scop:

- reîntegrarea socială a persoanelor care au comis infracțiuni.
- scăderea riscului de recidivă și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.
- creșterea gradului de siguranță socială.

Pentru a atinge aceste scopuri, consilierul de probațiune urmează să întreprindă următorii pași:

1. să asigure control asupra copilului condamnat prin supravegherea modului în care aceasta respectă măsurile/obligațiile ce i-au fost impuse de către instanța de judecată;
2. să monitorizeze și evalueze în permanență riscul de a comite noi infracțiuni;
3. să implice specialiștii în protecția copilului pentru a acorda suport permanent copilului și familiei pentru a depăși starea de dificultate ce a generat intrarea copilului în conflict cu legea.

Tipologia beneficiarilor supravegherii:

- persoane condamnate la privațiune de libertate cu suspendarea executării pedepsei, în aplicarea art. 90 CP RM.
- persoane condamnate la privațiune de libertate cu amânarea executării sentinței, în aplicarea art. 96 CP RM.
- persoane private de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, , în aplicarea art. 65 CP RM.
- persoane eliberate condiționat înainte de termen, , în aplicarea art. 91 CP RM.
- persoane condamnate la pedeapsa cu muncă neremunerată în folosul comunității, în aplicarea art. 67 CP RM.
- persoanele minore cărora le-au fost aplicate măsurile de constrângere cu caracter educativ, în aplicarea art. 104 CP RM.

Pașii supravegherii

Activitatea de supraveghere presupune o anumită procesualitate, ceea ce înseamnă că această activitate se derulează pas cu pas, într-o ordine logică care îi asigură coerența și continuitate, după cum urmează:

³¹ Bălăiță R. L., *Abordarea individualizată a intervenției. Repere metodologice. Raport de cercetare*, Chișinău, 2017 (în cadrul Proiectului UE ”Sprijin acordat sistemelor de executare, probațiune și reabilitate în Moldova”).

Întrevederea – prima întrevedere cu condamnatul urmează a fi realizată în cel mult 10 zile lucrătoare de la data parvenirii hotărârii. În acest sens consilierul de probațiune va înștiința prin citație copilul și reprezentantul legal al acestuia.

Pregătirea primei întreprinderi – cuprinde pregătirea locului unde va avea loc întrevederea (ex. în biroul consilierului), identificarea subiectelor ce urmează a fi discutate (ex. formularea unui ghid de interviu), pregătirea dosarului și a formularelor standardizate ce urmează a fi completate din informațiile obținute de la copil.

Prima întrevedere – implică stabilirea relației cu copilul, clarificarea rolurilor și explicarea obligațiilor impuse copilului. În cadrul primei întreprinderi se recomandă consilierilor de probațiune să mute accentul de pe detalii administrative nefolositoare pe calitatea relației cu beneficiarul. Faye S. Taxman³² a scris despre importanța construirii relației cu beneficiarul și a structurării sesiunilor de supraveghere în activitatea de sprijinire a schimbării comportamentale³³. În studiul derulat, Faye Taxman a constatat că *”cu cât li s-a spus mai mult unor oameni să vină la întreprinderi, cu cât au fost mai amenințați că se vor duce la închisoare, cu cât li s-a repetat să-și găsească de muncă și au fost trimiși să-și dezvolte abilități de bază, cu atât s-au încapățânat, s-au contrazis cu ofițerul de probațiune și nu s-au schimbat deloc. Pe de altă parte, acolo unde a existat o relație, acolo unde a existat un efort sincer de a înțelege problemele, cu accent pe autodeterminare și pe motivare, schimbarea a venit repede”*³⁴. În acest sens, se recomandă consilierilor de probațiune ca la constituirea și structurarea sesiunii/întreprinderii, să aibă în vedere pașii:

- **Formula de început** începe cu cuvântul de salut și include activități de spargere a gheții, consolidarea relaționării și suscitarea interesului.
- **Recapitularea** presupune reactualizarea aspectelor discutate în cursul ultimei sesiuni, mai ales dacă au legătură cu întrevederea actuală, verificarea temei pentru acasă sau a altor sarcini avute.
- **Intervenție** prin metode participative. Se recomandă consilierilor de probațiune să nu facă notițe complexe în timp ce derulează interviul (consilierul poate face minime însemnări, păstrând contactul vizual cât mai mult). Pentru a transmite copilului mesajul că este ascultat și pentru a se asigura că a înțeles mesajul transmis, se recomandă consilierilor de probațiune să folosească reflectarea sau parafrizarea, adaptată la răspunsurile date, evitând confruntarea, sfaturile și critica.
- **Rezumatul întreprinderii** – prin folosirea unui număr redus de cuvinte-cheie consilierul de probațiune împreună cu copilul efectuează rezumatul întreprinderii, accentul fiind pus pe sarcinile asumate de beneficiar.

³² Faye S. Taxman este profesor doctor în Criminologie și Drept la Universitatea George Mason USA și director al Centrului Corecțional pentru Promovarea Excelenței din cadrul aceleiași universități; ftaxman@gmu.edu

³³ Studiu realizat în Maryland, SUA, *Effects of Manualized Treatment in a Seamless System*, finanțat de National Institute on Drug Abuse, R01 DA 17729

³⁴ Bălăiță R. L., *Abordarea individualizată a intervenției. Repere metodologice. Raport de cercetare*, Chișinău, 2017 (în cadrul Proiectului UE ”Sprijin acordat sistemelor de executare, probațiune și reabilitate în Moldova”).

- **Tema pentru acasă** presupune stabilirea sarcinii de bază, prin utilizarea consensului între consilierul de probațiune și copil. Se recomandă consilierilor de probațiune să facă trimitere la obiectivele stabilite și să acceseze resursele comunitare ce prestează servicii pentru copii.

Evaluarea psihosocială - se va axa pe analiza situației personale și sociale a copilului subiect al probațiunii. **O intervenție eficientă presupune un proces coerent, flexibil și adaptat** pornind de la evaluarea nevoie/risc, la planificarea intervenției și ulterior la derularea acesteia, cu monitorizare, re-evaluare, adaptare. În procesul de evaluare consilierul de probațiune poate implica și alți specialiști cu atribuții în domeniul protecției copilului (de ex. psihologul din cadrul SAP, psihologul școlar).

Întocmirea planului de probațiune și realizarea demersurilor necesare supravegherii;

După întocmirea planului de supraveghere este necesar să se ia o serie de măsuri pentru începerea activității de supraveghere propriu-zise. Astfel, consilierul de probațiune:

- identifică și contactează persoanele/instituțiile care pot furniza informații despre modificările apărute în situația copilului și pentru supravegherea respectării modului în care acesta respectă unele măsuri/obligații ce i-au fost impuse de instanță. La această etapă, consilierii de probațiune pot face referire în principal la membrii familiei, reprezentanți ai organelor de poliție, primarii din localitățile de domiciliu al copilului care sunt investiți cu atribuții de autoritate tutelară, dar și reprezentanți ai administrației instituției de învățământ, ai angajatorilor (dacă este angajat în câmpul muncii) sau ai unităților sanitare. Înainte de a contacta aceste persoane sau instituții, consilierul de probațiune trebuie să aprecieze dacă solicitarea colaborării pentru realizarea supravegherii este în beneficiul copilului, astfel încât să poată fi evitate unele consecințe nedorite cum ar fi etichetarea și stigmatizarea. De asemenea, este indicat să amintim specialiștilor implicați în asistența copilului că demersul de consultanță trebuie realizat în condiții de confidențialitate.
- identificarea pe plan local a unităților de învățământ și a instituțiilor de calificare profesională care organizează cursuri de instruire profesioanlă sau acordă suport școlar individualizat.
- identificarea pe plan local a instituțiilor medicale, precum și a organizațiilor, instituțiilor sau specialiștilor care desfășoară programe de recuperare a toxicomanilor sau alcoolicilor, în vederea includerii persoanei supravegheate în aceste programe (la solicitarea acesteia și/sau în cazul când persoana este impusă prin hotărârea judecătorească). În asemenea situații, consilierul de probațiune va coopera cu ONG-uri specializate în asistența persoanelor cu depedență (de alcool sau droguri) și va solicita concursul Dispesarului Narcologic din raza teritorială în care este domiciliat copilul pentru a include minorul în programe de recuperare.

Monitorizarea și evaluarea permanentă a cazului conform planului de probațiune.

Acțiunile consilierilor de probațiune pentru fiecare etapă a supravegherii sunt incluse în instrucțiunea cu privire la organizarea activităților de probațiune sentințială și post

penitenciară în privința condamnaților adulți și minori, aprobată prin ordinul șefului OCP³⁵ nr. 168 din 30.12.2013.

3.3. Asistență și consiliere

Definire și clarificări

Asistența și consilierea se efectuează de către consilierul de probațiune în toate fazele probațiunii consemnându-se acțiunile în planul de probațiune, sau după caz, în planul de intervenție.

Asistența și consilierea se bazează pe procesul de evaluare psiho-socială și anume pe investigațiile realizate pentru stabilirea diagnozei sociale din care pot să derive următoarele:³⁶

- măsurarea efectelor produse de punerea în aplicare a planului de intervenție.
- decizia consilierului cu privire la continuarea intervenției pe baza unui plan renegociat și mai bine adaptat situației, fie renunțarea definitivă la intervenție, în virtutea reușitei sau a eșecului total.
- determinarea dacă planul de intervenție stabilit a fost eficient, dacă problema copilului a fost ameliorată sau soluționată.
- obiectivele propuse au fost atinse sau, dimpotrivă acțiunea de asistență a eșuat, fără șanse de reușită în viitor.

³⁵ În prezent Inspectoratul Național de Probațiune

³⁶ Zaharia V, s.a. Ghidul consilierului de probațiune, Chisinau, 2009

Consilierea este o metodă care facilitează cunoașterea, dezvoltarea, acceptarea emoțională, maturizarea și mobilizarea optimă a resurselor personale în vederea formulării și rezolvării unor probleme specifice și luării unor decizii prin utilizarea optimă a relației interpersonale „consilier–beneficiar”.³⁷

Obiectivul consilierii îl reprezintă reintegrarea socială a copilului asistat, ceea ce poate conduce la sporirea gradului de siguranță socială, dar și la prevenirea săvârșirii unei noi infracțiuni.

Consilierea este un proces complex care implică mai multe etape succesive, după cum urmează³⁸:

Etapa I. Conștientizarea problemei („Am o problemă”)

Etapa II. Relația cu consilierul („Cred că acest consilier mă va ajuta”)

Etapa III. Motivația („Cred că pot să-mi îmbunătățesc situația”)

Etapa IV. Conceptualizarea problemei („Problema mea nu e neobișnuită, are însă componente specifice”)

Etapa V. Explorarea strategiilor alternative („Văd că sînt multiple căi de acțiune pentru îmbunătățirea situației mele”),

Etapa VI. Selecționarea strategiei („Cred că această metodă o să mă ajute și doresc să o încerc”)

Etapa VII. Implementarea („Această metodă mă ajută”)

Etapa VIII. Evaluarea („Deși această metodă îmi răpește mult timp și efort, merită”).

Pentru a parcurge cu succes toate aceste etape sunt necesare cunoștințe și formări în domeniul psihologiei. Atunci când consilierii de probațiune urmează să facă servicii de consiliere, dincolo de limitele de competență, aceștia vor căuta să obțină cât mai rapid competența necesară (care va presupune, după caz, studiu, evaluare și supervizare) și numai apoi se vor angaja în desfășurarea activităților vizate.

Atunci când consilierii de probațiune constată că ajung într-un impas profesional sau sunt în postura de a-și depăși limitele de competență, vor implica, ori de câte ori este necesar, alți specialiști în vederea intervenției pentru soluționarea anumitor probleme. Acești specialiști pot fi psihologi, asistenți sociali, cadre didactice, medici sau oricare alți specialiști al căror suport este considerat necesar.

Evaluarea psihologică a copilului

Activitatea de asistență și consiliere în cadrul serviciului de probațiune contribuie la atingerea anumitor obiective, și anume: reducerea ratei recidivei, reintegrarea socială a persoanelor care

³⁷ Zaharia V, s.a. Ghidul consilierului de probațiune, Chisinau, 2009

³⁸ Ibidem.

au săvârșit infracțiuni și protecția comunității. Astfel, activitatea de asistență și consiliere urmărește:

- schimbarea comportamentului copilului prin conștientizarea faptei săvârșite, a consecințelor acesteia și asumarea responsabilității pentru fapta infracțională comisă;
- motivarea copilului în dezvoltarea responsabilității și autodisciplinii, elaborarea și derularea unor programe eficiente de asistență și consiliere în funcție de nevoile identificate;
- acordarea suportului necesar pentru satisfacerea unor nevoi speciale referitoare la educație, pregătire profesională, loc de muncă, locuință, grup de prieteni etc.

Activitățile de asistență și consiliere se realizează în patru etape:

- I. Construirea relației** „consilier de probațiune –copil”. Întrucât aspectele ce țin de constituirea relației au fost expuse mai sus, pentru a evita repetările facem trimitere la acestea.
- II. Investigarea copilului** se axează pe aplicarea instrumentelor psihologice de evaluare a copiilor, care se finalizează cu elaborarea profilului psihologic al copilului.

În procesul de evaluare și asistență, consilierii de probațiune care au studii în psihologie și dețin formările necesare, pot utiliza următoarele metode/tehnici de evaluare care pun accentul în primul rând pe metode precum:

Observarea - este o tehnică de investigație, care are ca scop culegerea de informații cu valoare de fapte, necesare pentru a le completa/confirma pe cele rezultate în urma altor tehnici (documentarea, interviul sau întrevederea). Observația are o mare importanță în mod deosebit în primele etape ale instrumentării cazului (primele întâlniri cu copilul), dar se aplică pe tot parcursul lucrului la caz. Prin observare putem obține date ce se referă la manifestări de conduită, aspecte legate de mediul de proveniență a copilului și comunicarea interpersonală. Pentru o abordare continuă, coerentă și logică a acestei tehnici se recomandă consilierilor de probațiune să elaboreze un ghid de observație. În orice tip de observație, consilierul de probațiune trebuie să răspundă la un set de întrebări care sistematizează activitatea de observare:³⁹

- *Ce să observe?*
- *Cum să observe?*
- *Cum să înregistreze faptele observate?*
- *Cum să le interpreteze ?*
- *În ce scop realizează observația?*
- *Cum valorifică rezultatele în cadrul planului de intervenție?*

³⁹Metodologie privind asistența psiho-socială la etapa prezentințială, aprobată prin Ordinul INP nr. 238 din 15.11.2016

Convorbirea - reprezintă o formă de interviu prin care consilierul de probațiune și copilul aflat în asistență stabilesc un anumit tip de relație. La finalul convorbirii consilierul de probațiune obține informații primare necesare explorării problemei, pentru ca ulterior, în baza acestora să stabilească modalitățile de rezolvare.

Analiza produselor activității – implică supravegherea copilului în cursul activității și aprecierea motivației pentru muncă, satisfacției obținute după prezentarea produsului, domeniile de interes etc.

Aplicarea diverselor teste psihologice. Prin aplicarea de teste psihologice consilierii de probațiune ce dețin formare în domeniul psihologiei pot obține într-un timp relativ scurt informații destul de precise, cuantificabile și obiective despre caracteristicile psihologice ale copilului subiect al probațiunii. Pe baza rezultatelor obținute se pot formula recomandări cu referire la domeniile și tipurile de asistență necesare copilului.

În utilizarea testelor psihologice trebuie respectate anumite principii și criterii:

- **Standardizarea** - include condițiile de aplicare, administrarea propriu-zisă, cotearea rezultatelor și interpretarea acestora;
- **Obiectivitatea** - testul deplin obiectiv este cel care permite să se măsoare fără ambiguitate capacitățile unei persoane.

RECOMANDĂRI

Alegerea testelor psihologice se realizează în funcție de obiectivele urmărite în evaluarea psihologică. În evaluarea copiilor în conflict cu legea, recomandăm a fi aplicate următoarele teste psihologice:

- Harta sentimentelor, autor Zinchevici.
 - Autoaprecierea starilor psihice (Eysenck)
 - Chestionar de personalitate (K. Leongard, H, Schmieschec)
 - Propoziții neterminate (J.M, Sachs, S. Levy)
 - Test de ostilitate (traducere si adaptare N. Perciun)
 - Scala de anxietate (J.Taylor sau Spilberger)
- Din categoria testelor proiective se poate aplica:
- Casa, copac, om (J. Buck)
 - Desenul kinetic al familiei (R. Burns, S. Kaufman)
 - Om în ploaie
 - Animal inexistent (Martincovski)

Toate testele psihologice pot fi truate de persoana investigată. Pentru a spori gradul de obiectivitate, se recomandă ca datele testelor psihologice să fie integrate cu o varietate de alte date culese din diverse surse (ex. informații de la persoane semnificative pentru copil (diriginte, păriți, prieteni), interviuri, observarea copilului în alte împrejurări (ex. în cadrul manifestărilor publice, în comunitate).

În *Anexa 8* sunt prezentate câteva modele de teste psihologice ce pot fi aplicate în evaluarea copiilor în conflict cu legea.

III. elaborarea și implementarea planului de asistență și consiliere;

IV. evaluarea eficienței intervenției care se poate realiza prin autoevaluare sau prin evaluarea superiorului. Se recomandă organizarea întâlnirilor profesionale între colegi, deoarece feedback-ul între colegi – este o metoda de perfectionare profesională.

Limitele de competență în oferirea serviciilor de evaluare și consiliere psihologică

Consilierii de probațiune în oferirea serviciilor de evaluare și consiliere psihologică au obligația de a fi conștienți de limitele procedurilor folosite. Astfel, consilierii de probațiune vor avea grijă ca furnizarea serviciilor de evaluare și consiliere psihologică să fie făcută cu maximă obiectivitate, evitând orice tendință de prezentare parțială sau cu tentă subiectivă.

Consilierii de probațiune au obligația să depună permanent un efort de menținere și dezvoltare a competențelor lor prin informare permanentă, programe de formare profesională de specialitate, consultări cu ceilalți specialiști din domeniu ori prin cercetări care să conducă spre creșterea competenței profesionale. În procesul de evaluare și consiliere, atunci când consilierii de probațiune constată că ajung într-un impas profesional sau sunt în postura de a-și depăși limitele de competență, vor consulta psihologul din cadrul Serviciului de Asistență Psihopedagogică care a evaluat copilul sau vor referi copilul către acest serviciu.

În cazul în care în localitatea în care se află copilul nu există nici servicii de asistență psihologică, nici specialiști atestați și disponibili în acel domeniu și totuși consilierii de probațiune sunt solicitați, aceștia vor depune toate eforturile pentru obținerea unui standard minimal de competență având permanent grijă să protejeze copiii aflați în asistență, pentru a nu produce acestora daune sub o formă sau alta. În acest caz, serviciul acordat de consilierul de probațiune va continua până când solicitarea încetează sau până când un specialist cu competență recunoscută în acel domeniu devine disponibil.

Capitolul IV.

ASISTENȚA JURIDICĂ A COPILULUI ÎN CONFLICT CU LEGEA

4.1. Recomandări privind activitatea avocatului în cadrul reținerii copilului

Normele procesual penale prevăd anumite particularități în ceea ce privește **măsurile procesuale** aplicate copiilor. Chiar dacă legislatorul nu a renunțat la detenția copilului, durata acesteia este redusă. Reținerea copilului nu poate depăși 24 de ore. În cazul copiilor, reținerea și arestarea pot fi aplicate doar în cazuri excepționale când au fost săvârșite infracțiuni grave cu aplicarea violenței, deosebit de grave sau excepțional de grave. În cazul când minorul a fost **reținut**, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat aceasta procurorului și părinților sau persoanelor care îi înlocuiesc.

Avocatul ce apără interesele copilului trebuie să depună toată diligența pentru ca detenția copiilor să fie evitată, pe cât este posibil, și să fie aplicată doar ca o măsură de ultimă instanță.

Dacă un copil este deținut, trebuie să-i fie acordată prioritate cauzei cu implicarea copilului, pentru ca aceasta să fie examinată cât de curând posibil.

Avocatul are obligația de a verifica dacă procesul-verbal de reținere reflectă corect realitatea (motivele, locul, anul, ziua și ora reală a reținerii, fapta săvârșită de copil, rezultatele percheziției corporale a copilului reținut, data și ora întocmirii procesului-verbal) și dacă au fost respectate toate cerințele legii cu referire la⁴⁰:

- condițiile reținerii copilului
- cerințele privind termenul întocmirii procesului-verbal
- anunțarea procurorului
- anunțarea imediată a părinților copilului
- asigurarea translatorului/interpretului, în cazul în care copilul nu cunoaște limba sau dacă are o cerință specială ce necesită comunicarea cu ajutorul interpretului.

RECOMANDĂRI

Se recomandă avocaților:

- Să solicite întrevvedere cu copilul în condiții de confidențialitate (*neconditionat și nelimitat*). Să solicite să li se aducă la cunoștință datele de contact ale părinților sau altui reprezentant legal al copilului reținut.

⁴⁰Standarde de calitate ale activității avocaților pe cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea - versiunea integrală poate fi consultată pe adresa: http://www.cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/722/Standarte_de_calitate_copii_in_conflict_cu_legea.pdf

- Să comunice cu reprezentantul legal, după caz cu psihologul care asistă copilul.
- Să solicite să li se aducă la cunoștință esența bănuielii/motivele și actele reținerii.
- Să fixeze în procesul-verbal de reținere obiecții cu referire la acțiunile organului de urmărire penală (de ex.- dacă a fost refuzată întvederea în condiții de confidențialitate sau copilul a fost intimidat prin agresiuni verbale/fizice, copilul a fost supus presiunilor psihologice etc.).
- Să depună efort pentru ca copilul să fie eliberat mai înainte de 24 de ore, dacă nu este nevoie să fie deținut în continuare.
- Să reacționeze la încălcările drepturilor copilului reținut și să sesizeze organele de resort (de ex.- dacă copilul comunică avocatului că a fost supus abuzului fizic din partea angajaților poliției, se recomandă avocaților să informeze în scris procurorul despre situația descrisă de copil).
- Să explice copilului și reprezentanților legali ai acestuia, dreptul de a depune o plângere pe marginea reținerii și să ofere consultație în această privință. În afară de aceasta, dacă consideră reținerea ilegală, sau efectuată cu încălcări, avocatul are obligația de a depune o plângere din nume propriu.
- Dacă copilul locuiește în altă parte decât localitatea unde a fost reținut și deplasarea lui nu este posibilă, avocatul trebuie să facă o solicitare către organul de urmărire penală pentru ca acesta să fie plasat în alte locații (centre de plasament, rude apropiate în localitatea reținerii etc.), pentru a evita așteptarea (părinților) în incinta procuraturii sau poliției.
- În cazul imposibilității prezentării părinților la reținere, să se asigure că reprezentantul autorității tutelare cunoaște obligațiile care îi revin ca reprezentant legal și le exercită în interesele copilului.

În situația în care părinții copilului se eschivează de la îndeplinirea obligațiilor de reprezentant legal (ex. sunt contactați de avocat și refuză să coopereze pentru a acționa în interesul copilului) sau se constată că aceștia nu au grijă sau nu le pasă de copil, avocatul trebuie să notifice despre faptele de neglijență, imediat sau cel târziu în termen de 24 ore, autoritatea tutelară.

Avocatul ce apără interesele copilului, la fel, trebuie să se asigure că față de clientul său minor nu a fost aplicată violența în timpul reținerii. Dacă copilul a fost supus abuzurilor în timp ce se afla în custodia poliției, avocatul urmează să explice copilului și reprezentanților legali ai acestuia, dreptul de a depune plângere pe marginea actelor de violență săvârșite asupra sa în timpul reținerii.

Cu toate că în majoritatea cazurilor, victimele torturii sunt rezervate în dorința de a înainta o plângere cu privire la acțiunile de violență din partea colaboratorilor poliției, totuși, este necesar de a explica copilului și familiei sale, că acest lucru este foarte important din următoarele considerente:

- Pentru a dispune pornirea unei cauze penale în baza plângerii depuse și atribuirea calității de parte vătămată copilului în dosar;
- În cazul în care colaboratorului poliției i-a fost intentată o cauză penală, avocatul trebuie să-i explice că declarațiile făcute și probele obținute prin aplicarea violenței fizice sau psihice pot fi declarate nule;
- Pentru prevenirea și curmarea acțiunilor similare pe viitor.

4.2. Recomandări privind activitatea avocatului în cadrul aplicării arestării preventive

Arestarea copilului de asemenea este limitată în timp, acesta neputând depăși 4 luni la urmărirea penală. De remarcat că, în ceea ce privește arestarea în faza de judecată, termenul de aplicare poate fi prelungit în cazuri excepționale și în privința copiilor, fapt ce poate ridica semne de întrebare referitor la termene îndelungate de detenție.

Avocatul este obligat de a veni pregătit în fața instanței care urmează să decidă aplicarea arestării preventive față de copil și să argumenteze de ce această măsură nu este acceptabilă. În acest sens, avocatul trebuie să pregătească orice probă care ar înclina balanța în favoarea clientului/beneficiarului său: evaluarea inițială a familiei, extrase din fișa medicală, referințe, caracterizări eliberate de către instituțiile unde își face studiile copilul sau de la unitățile unde acesta este angajat, certificate despre componența familiei, diplome, certificate de menționare etc.

În cazul înaintării demersului de arestare, avocatul trebuie să folosească în mod obligatoriu norma legală care prevede că în cauzele penale cu bănuț, învinuit sau inculpat minor se va examina în mod obligatoriu posibilitatea aplicării față de minor a măsurii preventive -

transmiterea sub supraveghere, conform cu dispozițiile imperative ale alin. (1) al art. 477 din Cod de procedură penală.

În cazul solicitării aplicării arestării preventive, avocatul urmează să determine care sunt persoanele demne de încredere, capabile să asigure supravegherea copilului. Este de preferat ca aceste persoane să fie părinții copilului. În susținerea cererii sale, avocatul poate prezenta evaluarea inițială solicitată de la asistentul social, caracterizarea psiho-pedagogică sau confirmarea de la instituția de învățământ.

Legea oferă învinutului minor, reprezentantului legal sau avocatului posibilitatea de a cere aplicarea unei măsuri preventive mai blânde. În primul rând, avocatul ce reprezintă copilul trebuie să pledeze pentru posibilitatea transmiterii lui sub supraveghere conform dispozițiilor art. 184 Cod de procedură penală. Dacă circumstanțele permit, reprezentantul legal și avocatul trebuie să ceară transmiterea copilului sub supraveghere părinților. Pentru ca această cerere să fie motivată și întemeiată, avocatul trebuie să dețină informații despre relațiile copilului cu părinții, să stabilească dacă aceștia, având în vedere serviciul pe care îl au, condițiile de sănătate etc., ar putea să exercite supravegherea necesară. Pentru confirmarea informațiilor indicate mai sus se recomandă avocatului să prezinte judecătorului de instrucție fișele de evaluare inițială și complexă a copilului în privința căruia se cere aplicarea arestului.⁴¹

În cazul în care copilul este învinuit de comiterea infracțiunilor grave cu aplicarea violenței, a infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave, avocatul poate cere aplicarea arestului la domiciliu, în loc de arestul preventiv. De asemenea, arestarea la domiciliu a copilului învinuit poate fi dispusă la soluționarea demersului privind prelungirea arestării preventive, conform art. 186 alin. (7) Cod de procedură penală, fie la soluționarea cererii de înlocuire a măsurii arestării preventive cu altă măsură.

În situația în care procurorul solicită aplicarea măsurii sub formă de arest preventiv avocatul, cu concursul părintelui sau alt reprezentantului legal al copilului (de ex. asistentul social sau specialistul în protecția copilului care a fost desemnat pentru a reprezenta copilul), urmează să solicite aplicarea unei măsuri non privative de libertate și să:

- determine care sunt persoanele demne de încredere, capabile să asigure supravegherea copilului.
- prezinte informații despre persoanele ce vor asigura supravegherea copilului. În informația prezentată judecătorului de instrucție se vor reflecta relațiile copilului cu părinții, condițiile de sănătate și alte date incluse în formularul de evaluare inițială a copilului;
- explice persoanelor care pot asigura supravegherea copilului importanța, oportunitatea și necesitatea aplicării măsuri de transmitere sub supraveghere a minorului față de cel bănuit sau învinuit;

⁴¹Standarde de calitate ale activității avocaților pe cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea, CNAJGS, 2015

- obține cererea scrisă de la persoana demnă de încredere care își asumă obligația de a supraveghea copilul și o va transmite judecătorului de instrucție.

Verificarea temeiniciei aplicării arestării preventive în privința minorului prin atacarea încheierii privind arestarea preventivă reprezintă un mijloc important în realizarea apărării, pe care avocatul urmează să îl folosească. În recursul depus împotriva încheierii prin care s-a dispus aplicarea arestării preventive, avocatul ar trebui să facă referire la ilegalitatea măsurii arestării preventive sau/și la netemeinicia acesteia. În acest caz, avocatul urmează să analizeze dacă arestarea preventivă a fost aplicată pentru motivele indicate de lege și dacă există temeuri care dovedesc aceste motive.

4.3. Recomandări privind activitatea avocatului în cadrul aplicării altor măsuri procesuale de constrângere

Codul de procedură penală prevede o măsură preventivă aplicabilă doar față de copii - **transmiterea sub supraveghere**. Aceasta constă în asumarea în scris a obligației de către unul din părinți, tutore, curator sau de către o altă persoană demnă de încredere, precum și de către conducătorul instituției serviciului social de a asigura prezentarea acestuia, când va fi citat, la organul de urmărire penală sau la instanță, precum și de a contracara anumite acțiuni negative. Pentru a se convinge că persoanele ce solicită custodia copilului sunt capabile să asigure supravegherea lui, până la transmiterea sub supraveghere a copilului, procurorul sau instanța de judecată solicită de la autoritatea tutelară informație despre situația socială a persoanelor în grija cărora urmează să fie transmis minorul sub supraveghere. În situația descrisă, avocatul urmează să solicite asistentului social ancheta socială sau fișa de evaluare inițială/complexă a familiei ce solicită transmiterea copilului sub supraveghere.⁴²

Transmiterea sub supraveghere se face numai la cererea scrisă a persoanelor date, iar dacă persoana căreia i-a fost transmis sub supraveghere copilul și-a încălcat obligațiile, ea poate fi supusă unei amenzi. La soluționarea chestiunii privind aplicarea măsurii preventive, în fiecare caz se discută, în mod obligatoriu, posibilitatea transmiterii minorului sub supraveghere.

4.4. Metode și tehnici de asistență a copilului în cadrul acțiunilor de urmărire penală desfășurate cu participarea nemijlocită a copilului

Audierea copilului este un proces deosebit de complex, fapt ce determină necesitatea parcurgerii mai multor etape.

Audierea copilului include următoarele etape:

⁴²Zaharia, V., Roraru, V., Turcan, A. ș.a. Ghidul avocatului care acordă asistență juridical garantată de stat copiilor în conflict cu legea, Chișinău, 2013.

- pregătirea audierii,
- înștiințarea prealabilă a copilului,
- identificarea locului ascultării,
- determinarea timpului ascultării,
- identificarea persoanelor necesare a fi prezente la momentul ascultării,
- pregătirea prealabilă a copilului,
- pregătirea prealabilă a persoanei ce va realiza audierea,
- audierea propriu-zisă,
- evaluarea ascultării.

Este indicat ca audierea copilului în conflict cu legea să nu se facă în biroul procurorului, unde în mod obișnuit intră și alte persoane, ci într-un spațiu special amenajat cu un mobilier simplu, dar prietenos, menit să creeze o ambianță care să atenueze starea de neliniște a copilului și care să-i confere copilului siguranță emoțională.

Audierea copiilor în încăperi special amenajate îi va da copilului un plus de încredere și va mări șansa ca acesta să relateze cu fidelitate faptele și informațiile ce îi sunt cunoscute în legătură cu cauza respectivă.

Trebuie **evitat ca procesul-verbal de audiere să fie întocmit în timpul relatării libere** dacă pentru aceasta copilul ar trebui întrerupt după fiecare frază, fiind nevoit să aștepte până cand cele declarate de el sunt consemnate în procesul-verbal. Aceasta poate duce la inconsistență în declarațiile copilului, care poate pierde firul relatării, precum și la blocaje în comunicare.

Copilul va scrie personal declarațiile numai în cazul când dorește acest lucru. Avocatul va întreba copilul despre aceasta în caz că organul de urmărire îi propune scrierea declarațiilor.

Ascultarea copiilor în cadrul procedurilor judiciare este un proces dificil și ridică probleme speciale. Audierea copilului de către o persoană care nu are specializări și instruirii adecvate poate avea consecințe nefaste asupra copilului implicat în procedurile judiciare.

Psihologul sau pedagogul care asistă la audierea copilului are sarcina de a-l sprijini pe procuror, judecător sau avocat să învingă sfiala copilului și să obțină de la acesta declarații

veridice. În alte împrejurări, el trebuie să tempereze tendința copilului de a descrie faptele într-o manieră creativă și fantezistă.

Pedagogul sau psihologul poate furniza informație atât pentru perioada anterioară ascultării, cât și din perspectiva psihologică a comportamentului în cadrul audierii.

În practică, de multe ori prezența pedagogului sau a psihologului este o simplă formalitate respectată, specialistul fiind o persoană străină copilului, care nu a stabilit din timp contactul, nu a discutat cu el, nu știe care sunt temerile copilului și ce nivel de dezvoltare intelectuală are acesta.

RECOMANDĂRI

În calitate de apărător al copilului aflat în conflict cu legea, se recomandă ca avocatul să depună efortul necesar în vederea:

- Neadmiterii la audierea copilului, în calitate de pedagog sau psiholog, a persoanelor care nu au comunicat, nu au stabilit contacte cu copilul din timp și, de asemenea, a persoanelor care au studii în pedagogie sau psihologie, dar nu activează în acest domeniu;
- Admiterii pedagogului sau psihologului ce urmează a fi citat, care conform specificului activității sale, prestează muncă în domeniul educației, instruirii sau consilierii copiilor de aceeași vârstă cu cel audiat și/sau este specializat în asistarea copiilor în conflict cu legea.

În legislația procesual penală în vigoare nu există o normă ce ar prevedea momentul optim al ascultării. De regulă, audierea copilului în conflict cu legea penală are loc la un interval cât mai apropiat de descoperirea faptei penale săvârșite, precum și a autorului acesteia. Rapiditatea procedurilor în chestiunile privitoare la minori se impune, ca normă generală prin instrumentele internaționale care stabilesc principii directoare în domeniul justiției juvenile. Conform art. 20 din *Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori*: „Orice chestiune trebuie de la început să fie tratată rapid, fără nici o întârziere”.

4.5. Metode și tehnici de asistență a copilului orientate spre aplicarea măsurilor alternative

Medierea

Medierea este o modalitate facultativă de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate, este caracterizată, atât la nivel mondial, cât și regional, ca un instrument modern și eficient de soluționare a conflictelor.

Împăcarea părților

Împăcarea reprezintă un act de înlăturare a răspunderii penale pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, iar în cazul minorilor și pentru o infracțiune gravă, infracțiuni prevăzute la capitolele II-VI din Partea specială a Codului Penal, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală. Împăcarea poate fi aplicată dacă copilul întrunește următoarele condiții:

- nu are antecedente penale pentru infracțiuni similare comise cu intenție
- în privința sa nu a mai fost dispusă încetarea procesului penal, ca rezultat al împăcării, pentru infracțiuni similare comise cu intenție în ultimii cinci ani.

În cazul în care avocatul va stabili că acea cauza penală în care este implicat copilul poate fi soluționată pe cale împăcării, avocatul va referi cazul către un mediator licențiat.

Avocatul va explica copilului și reprezentantului său legal care sunt avantajele soluționării cauzei prin împăcare, precum și care este procedura de mediere.

În cazul în care avocatul va ajunge la concluzia că aplicarea medierii sau împăcării este în interesul copilului, va explica copilului și reprezentantului său legal care sunt avantajele procedurii de mediere și va oferi posibilitatea beneficiarului, de a decide dacă aplică sau nu această procedură.

Recurgerea la mediere este facultativă și depinde de voința părților, dar avocatul are obligația de a aduce la cunoștința beneficiarului care sunt avantajele soluționării prin împăcare sau mediere, după cum urmează:

- cauza poate fi soluționată mai rapid și copilul evită stresul generat de interacțiunea cu sistemul de justiție.
- medierea implică costuri relativ reduse față de o procedură judiciară.
- părțile au libertatea de a conveni asupra modului de soluționare a acțiunii civile și tind să respecte acordul când sunt direct responsabile pentru rezultatul negocierilor.

- părțile dețin controlul total asupra procesului de mediere, deoarece pot să negocieze toate aspectele și subtilitățile prin care se poate soluționa cauza.

Avocatul are obligația de a informa prompt copilul și reprezentantul legal al acestuia despre orice propunere de împăcare pe care a primit-o sau despre alte discuții în acest sens pe care le-a avut cu partea adversă.

Avocatul trebuie să explice, într-un limbaj accesibil, copilului și reprezentantului său legal dreptul de a încheia acord de împăcare, cât și efectele acestui act. Totodată, avocatul va explica că dreptul de decizie cu referire la încheierea acordului de împăcare aparține în exclusivitate copilului și reprezentantului său legal și va reflecta avantajele și dezavantajele aplicării acestei proceduri, conducându-se după interesul suprem al copilului.

Dacă părțile nu au apelat la un mediator, avocatul va avea un rol activ în ceea ce privește ajutorarea părților în a negocia acordul de împăcare și le va oferi acestora suficiente instrumente și sfaturi pentru a duce la bun sfârșit aplicarea acestei proceduri. Aceasta, însă, nu exclude implicarea pleneră a copilului în negocieri, care ar putea fi, atît o ocazie pentru realizarea dreptului la participare, cît și o posibilitate de asumare a responsabilității din partea acestuia (după caz)⁴³.

4.6. Liberarea de răspundere penală a minorilor

Copilul poate fi liberat de răspundere penală dacă a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă și dacă s-a constatat că corectarea lui este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale. Pentru a determina dacă este posibilă corectarea copilului fără a fi supus răspunderii penale, instanța de judecată analizează referatul presentințial, ascultă părinții minorului, învățătorii, asistentul social din comunitate și alte persoane care ar putea comunica informații relevante cu referire la conduita copilului, modul de interacțiune socială etc. Totodată instanța de judecată poate dispune efectuarea unei anchete sociale care să reflecte condițiile locative și de educare a copilului. În situația descrisă, instanța de judecată va expedia în adresa autorității tutelare o încheiere care va cuprinde lista actelor solicitate și termenul de prezentare. Ancheta socială poate fi solicitată și de către reprezentantul legal sau

⁴³Standarde de calitate ale activității avocaților pe cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea - versiunea integrală poate fi consultată pe adresa:

http://www.cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/722/Standarte_de_calitate_copii_in_conflict_cu_legea.pdf

avocatul (apărătorul) copilului care are obligația de a anexa la demers copia mandatului ce confirmă împuternicirile avocatului.⁴⁴

Copiilor liberați de răspundere penală li se aplică una sau mai multe din măsurile de constrângere cu caracter educativ, după cum urmează:

- a) avertismentul;
- b) încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;
- c) obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a minorului;
- d) obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică;
- e) obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu;
- f) obligarea minorului de a participa la un **program probațional**.

În practică, apar dificultăți în aplicarea măsurilor cu caracter educativ deoarece actualmente în Republica Moldova nu este dezvoltat un spectru de servicii psiho- sociale cu specializare înaltă, ce ar aplica programe de reabilitare, asistență și consiliere a copiilor aflați în conflict cu legea. La fel, nu sunt servicii ce ar asigura procesul de reabilitare a copiilor în conflict cu legea și ar putea oferi copilului servicii specializate, bazate pe activități psihoterapeutice individualizate în dependență de trăsăturile sale de personalitate. Lipsesc și serviciile de asistență și reabilitare post detenție.

RECOMANDĂRI

În situația în care avocatul solicită aplicarea măsurilor cu caracter educativ, se recomandă **să coopereze cu consilierii de probațiune** pentru a obține o confirmare a aplicării programelor probaționale care poate deveni utilă procurorului sau instanței la adoptarea soluției.

⁴⁴Zaharia, V., Roraru, V., Turcan, A. ș.a. Ghidul avocatului care acordă asistență juridical garantată de stat copiilor în conflict cu legea, Chișinău, 2013.

4.7. Participarea avocatului la judecarea cauzei cu implicarea copiilor în conflict cu legea

Pregătirea pentru examinarea cauzei în judecată se axează în principal pe pregătirea apărării și pe pregătirea copilului pentru participarea efectivă în cadrul instanței de judecată. Pregătirea copilului pentru participarea în instanța de judecată constă în pregătirea sa psihologică și emoțională, pregătirea pentru a face declarații (dacă este cazul) și pregătirea pentru participarea în cadrul examinării probelor.

RECOMANDĂRI

Se recomandă avocaților ce apără interesele copiilor să prezinte în instanța de judecată, în calitate de probă, evaluarea psihologică a copilului care ar putea reflecta portretizarea, caracterizarea psihosocială și comportamentală a minorului, modul de structurare a personalității infractorului minor și eventuala evoluție a acestora în timp.

Această evaluare poate fi utilă instanței de judecată la finalizarea intențiilor de stabilire a adevărului și de soluționare legală a cauzelor, la aplicarea măsurilor preventive, precum și la individualizarea pedepsei. Trebuie să menționăm că evaluarea psihologică substituie și nici nu dublează referatul presentințial, dar completează informația cu referire la aspectele psihologice ce se conțin în referat și este un instrument în plus pentru apărarea clientului minor. Totodată, evaluarea psihologică a copilului în conflict cu legea contribuie la:

- cunoașterea cât mai exactă a profilului copilului în conflict cu legea
- evaluarea „riscului” social pe care îl prezintă structurile comportamentale ale copilului în conflict cu legea
- identificarea, organizarea și planificarea acțiunilor de natură preventivă prin reducerea posibilităților de recidivă, prin crearea, ca urmare a factorului educativ, a unor mecanisme criminoinhibitive (în limita posibilităților)
- identificarea și organizarea unor acțiuni de asistență psihosocială individualizată a minorilor, în cazul aplicării măsurilor de constrângere cu caracter educativ prevăzute în art. 104 Cod penal.

Până la începerea examinării cauzei în fond, avocatul trebuie să se asigure că desfășurarea procesului va avea loc în condiții optime. În acest sens, avocatul poate insista ca procesul judiciar să se desfășoare nu în biroul personal al judecătorului, dar în sala de judecată special amenajată pentru desfășurarea procesului. Totuși, avocatul nu va aplica rigid reguli în această privință. De exemplu, uneori biroul judecătorului poate fi o locație mai binevenită decât sala de ședințe.⁴⁵

Avocatul va acorda atenție localizării în spațiu a participanților. Se recomandă ca avocatul care-i apără interesele să se situeze lângă copil sau în imediata apropiere a acestuia pentru

⁴⁵Standarde de calitate ale activității avocaților pe cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea - versiunea integrală poate fi consultată pe adresa: http://www.cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/722/Standarte_de_calitate_copii_in_conflict_cu_legea.pdf

asigurarea consultării acestuia pe tot parcursul procesului. Totodată, avocatul trebuie să se asigure că copilul este auzit în începerea ședinței într-un loc separat de alți participanți, pentru ca să nu fie expus la intimidări, limbajului ofensiv sau abuzului.

Avocatul trebuie să organizeze apărarea și pledoaria în așa fel încât să abordeze interesele copilului, să descrie problematica cauzei din perspectiva copilului și mențină cercetările focalizate pe necesitățile copilului, inclusiv prin indicarea consecințelor ale diferitelor soluții.

Avocatul este obligat ca în cadrul pledoariei să adopte o poziție în privința soluției cazului ținând cont ca recomandările făcute în privința măsurilor și sancțiunilor în afară ca să fie legale să fie răspunsuri constructive și personalizate în funcție de faptele comise, ținându-se cont de principiul proporționalității, vârsta, de bunăstarea și dezvoltarea fizică și psihică a copilului, precum și de circumstanțele cazului. Soluția propusă ar trebui să vizeze și așa necesități cum ar fi dreptul la educație, formare profesională, angajare, reabilitare și reinsertie⁴⁶.

4.8. Asistența copilului în conflict cu legea în cadrul procedurilor speciale

4.8.1. Acordul de recunoaștere a vinovăției

Legislația procesual penală prevede posibilitatea încheierii în faza urmăririi penale, după punerea sub învinuire, a acordului de recunoaștere a vinovăției. Acest acord poate fi încheiat și în faza judecării cauzei, până la începerea cercetării judecătorești.

Persoana pusă sub învinuire acceptă încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției pentru ca pedeapsa pentru infracțiunea imputată să i se reducă cu o treime din pedeapsa maximă pentru această infracțiune.

Procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției este una sumară care exclude judecarea cauzei în modul său tradițional.

⁴⁶ Ibidem

Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției poate fi inițiată atât de către procuror, cât și de către învinuit, inculpat și apărătorul său.

Pînă la inițierea procedurii cu privire la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției apărătorul trebuie:

1. Să se familiarizeze atât cu versiunea procurorului despre circumstanțele cazului, cât și cu versiunea apărării;
2. Să se documenteze în întregime despre antecedentele penale ale clientului său;
3. Să cunoască dacă procurorul poate dovedi vinovăția. De cele mai multe ori trebuie să aștepte ziua judecării pentru a vedea dacă toți martorii se vor prezenta sau doresc să facă declarații sau dacă sunt prezentate alte probe de învinuire;
4. Să prevadă anumite argumente legale ce ar duce la respingerea unor probe⁴⁷.

4.8.2. Judecarea în baza probelor administrate la faza urmăririi penale (art. 364/1 CPP)

Pentru aplicarea acestei proceduri, avocatul urmează să evalueze dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

- Copilul a depus cererea privind judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza urmăririi penale (art. 364/1 CPP) pînă la începerea cercetării judecătorești în prima instanță.
- Cererea este depusă prin **înscriș autentic**, fiind contrasemnată de reprezentantul legal.
- Cererea conține mențiuni privind recunoașterea **totală și necondiționată** a faptei/faptelor incriminate și renunțarea la dreptul de a solicita examinarea altor probe
- Probele administrate în faza de urmărire penală să fie suficiente și de natură să permită stabilirea unei pedepse.
- Decizia copilului de a recunoaște vinovăția este susținută factologic.

Avocatul ce apără interesele copilului va ține cont că nu se admite judecarea în baza probelor administrate la faza urmăririi penale în următoarele situații:

- Copilul recunoaște parțial vinovăția, fie în recunoașterea săvârșirii în alte împrejurări sau în altă calitate;
- Copilul recunoaște doar unele fapte din cele descrise în rechizitoriu;
- Copilul recunoaște fapta reținută în sarcina sa, dar contestă quantumul prejudiciului produs, quantum ce reprezintă element al formei calificate a infracțiunii comise (de ex: *la furt* -contestarea bunurilor sustrase ori a quantumului prejudiciului)

⁴⁷Ghidul avocatului ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor în conflict cu legea, CNAJGS, Chișinău, 2015.

RECOMANDĂRI

Recomandăm avocaților să consulte următoarele publicații ce abordează aspectele de asistență a copiilor în conflict cu legea:

- Standarde de calitate ale activității avocaților pe cauze cu implicarea copiilor în conflict cu legea
- Ghidul avocatului care acordă asistență juridical garantată de stat copiilor în conflict cu legea.

Publicațiile indicate pot fi găsite pe pagina web- www.cnajgs.md

ANEXE

Anexa 1

Evaluarea inițială a situației copilului/copiilor⁴⁸

din _____ 20

I. Date generale:

Numele, prenumele copilului/copiilor _____

⁴⁸Evaluarea inițială se efectuează pentru toți copiii din familie.

Numele, prenumele: _____

Mama _____

Tata _____

Îngrijitorul _____

Adresa de la locul aflării copilului, nr. tel. _____

Adresa de domiciliu (dacă este diferită de locul aflării, nr. tel.) _____

Sursa sesizării:

Adresare

Autosesizare

Instituția, autoritatea, specialistul, persoana fizică _____

II. Motivul pentru care este inițiată evaluarea inițială (se completează pînă la vizita în familie): (bifați domeniile de bunăstare pentru care există îngrijorări sau care constituie obiectul sesizării)

	Numele, prenumele copilului	Siguranță	Sănătate	Realizări	Îngrijire cu afecțiune	Activism	Respect	Responsabilitate	Incluziune
1									
2									
3									
4									
5									
Detalii									

III. Persoanele care locuiesc împreună cu copilul la momentul evaluării: (din discuția cu adultul(-ții) și copilul)

	Nume, prenume	Data nașterii	Relația de rudenie cu copilul, alt tip de relație	Ocupația
1				
2				
3				
4				
5				

IV. Bifați domeniile pentru care aveți îngrijorări pentru fiecare copil din familie: (din observare și discuții cu adulții și copiii):

	Numele, prenumele copilului	Siguranță	Sănătate	Realizări	Îngrijire cu afecțiune	Activism	Respect	Responsabilitate	Incluziune
1									
2									
3									
4									
5									
Detalii									

V. Alte comentarii: (menționați alte aspecte relevante pentru situația copilului/familiei care nu s-au regăsit mai sus)

--

VI. Concluzii și recomandări: (analizați informația obținută și propuneți intervenția necesară pentru copil și familie)

Nivelul de risc	Acțiunile necesare	Numele copilului	Argumentare (descrieți):
Înalt	Scoaterea de urgență a copilului din familie, deschiderea dosarului copilului		
	Menținerea copilului în familie, înlăturarea agresorului (ordonanță de protecție), deschiderea dosarului copilului		
Mediu	Deschiderea dosarului copilului		
Scăzut	Acordarea asistenței sociale (sprijin familial primar)		
Nu există risc	Nu sunt necesare acțiuni, clasarea sesizării		

VII. Semnătura părintelui/îngrijitorului:

Nume, prenume	Semnătura

VIII. Evaluarea inițială a fost efectuată de:

Nume, prenume	Funcția și instituția reprezentată	Semnătura

Anexa 2

Evaluarea complexă a copilului⁴⁹

⁴⁹Completați pentru fiecare copil din familie.

Perioada evaluării: de la _____ pînă la _____

I. Date generale:	
Numele, prenumele copilului	
Data, luna, anul nașterii	
Genul	☐ F ☐ M
Adresa (completați în cazul în care adresa copilului s-a schimbat față de cea menționată în evaluarea inițială și motivul schimbării)	
IDNP copilului	
Statutul copilului (conform Legii nr. 140/2013):	
☐ rămas temporar fără ocrotire părintească; ☐ rămas fără ocrotire părintească; ☐ separat de părinți ca rezultat al migrației; ☐ separat de părinți ca rezultat al existenței pericolului iminent.	

II. Date privind contactul copilului cu serviciile universale:																									
<i>Situația actuală</i>	<i>Experiența anterioară</i>																								
Educație																									
Copilul este încadrat în instituția de învățămînt: ☐ grădiniță ☐ gimnaziu ☐ liceu ☐ colegiu ☐ școală profesională ☐ nu este încadrat în sistemul educațional Denumirea instituției: Data înmatriculării: Clasa/anul de studii: Dirigintele/educatorul actual (nume): Date de contact: <p style="text-align: center;"><u>Pentru copilul cu CES</u></p> Educație incluzivă: ☐ totală ☐ parțială ☐ instruire la domiciliu ☐ nu este școlarizat Cadru didactic de sprijin (nume): Date de contact: Plan Educațional Individual elaborat: ☐ da ☐ nu Data elaborării PEI _____	Instituțiile de învățămînt frecventate anterior de copil: <table border="1"> <thead> <tr> <th>Instituția</th> <th>Vârsta copilului la înmatriculare</th> <th>Motivul transferului în altă instituție</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>	Instituția	Vârsta copilului la înmatriculare	Motivul transferului în altă instituție																					
Instituția	Vârsta copilului la înmatriculare	Motivul transferului în altă instituție																							
Sănătate																									
Instituția medicală unde stă la evidență: Medicul de familie/asistentul medical (nume): Date de contact: Este la evidența specialistului cu: ☐ dizabilitate ☐ boli cronice ☐ alte probleme de sănătate Numele specialistului: Data ultimei adresări la medic: Motivul adresării: ☐ Nu stă la evidența medicului, motivul _____ _____	Copilul a beneficiat de tratament cu regim: ☐ staționar, durata _____ ☐ sanatorial, durata _____ ☐ de reabilitare, durata _____																								

Asistență socială	Experiența anterioară
<p>Copilul beneficiază de asistență socială sub formă de:</p> <p>☐servicii sociale</p> <p>☐prestații</p> <p>☐Copilul nu beneficiază de asistență socială</p> <p>Asistentul social comunitar (nume): Date de contact: Specialistul în protecția drepturilor copilului din cadrul primăriei (nume): Date de contact:</p>	<p>Copilul a beneficiat de asistență socială sub formă de:</p> <p>☐servicii sociale</p> <p>☐prestații</p> <p>☐Copilul nu a beneficiat de asistență socială</p>
Ordine publică	Experiența anterioară
<p>☐copilul este la evidența organelor de drept</p> <p>☐copilul nu este la evidența organelor de drept</p> <p>Șeful de post (nume): Date de contact:</p>	<p>☐copilul a stat la evidența organelor de drept</p> <p>☐copilul nu a stat la evidența organelor de drept</p>

III. Bunăstarea copilului: (bifați opțiunile pentru fiecare domeniu de bunăstare a copilului și dați explicații)				
1. Siguranță				
Copilul se simte în siguranță acasă (nu este expus violenței domestice, părinții/îngrijitorii aplică forme non-violente de disciplinare)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Locuința în care trăiește copilul este adecvată pentru creșterea și dezvoltarea lui (se încălzește, nu curge podul, este conectată la electricitate, etc.)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Părintele / îngrijitorul asigură copilului protecție de traume și accidente la domiciliu (sunt respectate regulile de utilizare a sobelor/echipamentelor cu gaz, electrice, etc.)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul se simte în siguranță la școală/grădiniță (nu este supus violenței, discriminării din partea copiilor și/sau adulților, precum și accidentării, traumatizării)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul se simte în siguranță în comunitate (nu are frică să meargă în comunitate/ în cazul copilului mic și cu dizabilități - iese cu însoțitor)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul cu dizabilități, care este incapabil să se auto-deservească sau copilul cu vârsta de 0-5 ani se află întotdeauna sub supravegherea unui adult		Da ☐	Nu ☐	Uneori ☐
Copilul are o persoană de referință/de încredere la care poate apela în cazul în care are nevoie	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Uneori ☐
Părintele/îngrijitorul cunoaște întotdeauna locul aflării copilului (când acesta se află în afara locuinței)		Da ☐	Nu ☐	Uneori ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu, Parțial sau Uneori</i>				
2. Sănătate				
Copilul dispune de obiecte individuale de igienă personală (periuță de dinți, pieptene, prosop și lenjerie de corp) care sunt menținute în curățenie		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul are formate deprinderi pentru menținerea igienei personale, curățarea hainelor și a camerei în care stă	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul cu probleme de sănătate face investigații periodice și tratament/reabilitare		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul este alimentat regulat și în cantități corespunzătoare necesităților sale		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul cunoaște și înțelege necesitățile sale de sănătate și are formate abilități de îngrijire (administrarea medicamentelor, diete alimentare, etc.)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐

	☐			
Copilul adoptă un mod sănătos de viață (nu consumă alcool, droguri, nu fumează, practică sportul, se alimentează sănătos)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				
3. Realizări				
Copilul are create condiții pentru dezvoltare și învățare conform vârstei (jucării, cărți, manuale, spațiu, etc.)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul depune efort pentru a realiza sarcina până la capăt (știe să găsească soluții, să depășească situațiile dificile)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul frecventează instituția de învățământ	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul are progrese conform potențialului său	Da ☐	Nu, dar depune efort ☐		Nu ☐
Copilul primește suport adițional în școală la necesitate	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul este susținut și încurajat de părinți/îngrijitori să dezvolte noi capacități, să facă temele, să practice diverse activități	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul învață să fie independent	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul are aspirații pentru viitor, vrea să-și continue studiile, să facă o meserie	Nu se aplică ☐	Da ☐		Nu ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				
4. Îngrijire cu afecțiune				
Copilul este atașat de cel puțin un părinte / îngrijitor / altă persoană			Da ☐	Nu ☐
Copilul are o persoană adultă cu care poate să discute, să-și împărtășească emoțiile și sentimentele		Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐
Copilul beneficiază de afecțiune din partea celor apropiați (îmbrățișări, căldură emoțională, mângâieri)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul are aspect îngrijit (îmbrăcăminte curată și potrivită anotimpului, pieptănat, tuns)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul este optimist, comunicabil și pozitiv în relația cu alții	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				
5. Activism				
Copilul este implicat în activități de petrecere a timpului liber (odihnă, sport, dans, muzică, etc.)	Nu se aplică ☐	În familie ☐	În școală ☐	În comunitate ☐
Părintele/ îngrijitorul încurajează participarea copilului în activități în cadrul familiei, școlii și comunității (culturale, sportive, de joc, pe interese)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Părintele/îngrijitorul asigură echilibru între activitățile de învățare, responsabilitățile gospodărești și recreere	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐

<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				
6. Respect				
Copilul se simte respectat, ascultat și luat în serios (în familie, școală, comunitate)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul se simte implicat în luarea deciziilor în ceea ce îl privește (în familie, școală, comunitate)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul este susținut să-și exprime opinia (în familie, școală, comunitate)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul îi respectă pe cei din jur și înțelege opinia altora, îi ajută pe alții	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Părintele/îngrijitorul respectă intimitatea și spațiul personal al copilului	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				
7. Responsabilitate				
Copilul își asumă responsabilitatea pentru acțiunile sale, face diferență între bine și rău	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul respectă reguli și instrucțiuni – în familie, școală și comunitate	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul are responsabilități în familie, școală și comunitate adecvate vârstei și potențialului său	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				
8. Incluziune				
Copilul comunică cu semenii, simte că face parte dintr-un grup (prieteni, colegi, vecini, comunitate)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul este în contact sistematic cu adulți importanți, care îl susțin și în care are încredere	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul participă la activitățile și evenimentele familiei	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Copilul cu CES este susținut în procesul de dezvoltare și învățare	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
<i>Oferiți detalii în cazul în care răspunsul este Nu sau Parțial:</i>				

IV. Constatări în rezultatul evaluării

Domeniul de bunăstare	Necesitățile copilului⁵⁰	Ce a fost întreprins până la evaluarea complexă (de familie, comunitate, serviciile universale)
------------------------------	--	--

⁵⁰Necesitățile copilului sunt definite reieșind din detaliile indicate la fiecare domeniu de bunăstare.

Siguranță		
Sănătate		
Realizări		
Îngrijire cu afecțiune		
Activism		
Respect		
Incluziune		
Responsabilitate		

Puncte forte ale copilului	Puncte slabe ale copilului

V. Viziunea copilului despre situația sa curentă (se completează în funcție de capacitatea de înțelegere și maturitate a copilului indiferent de vârsta acestuia)

VI. Viziunea părinților / îngrijitorului despre situația curentă a copilului

Anexa 3

Evaluarea complexă a familiei

Evaluarea complexă a familiei⁵¹

I. Date generale despre familia copilului (acest tabel se va completa și pentru familiapersoanei în grija căreia se află copilul în cazul în care copilul nu locuiește cu familia biologică)						
Tipul familiei	Familie biologică ☐		Familie extinsă ☐		Terțe persoane ☐	
Statutul familiei	Completă prin căsătorie ☐	Completă prin concubinaj ☐	Incompletă prin divorț/separare ☐	Incompletă prin deces ☐	Mamă solitară ☐	
Asistența socială de care a beneficiat familia anterior	Servicii sociale: - - -			Prestații bănești: - - -		
Probleme familiale	Șomaj ☐	Abuz alcool,	Violență în	Probleme de sănătate la	Dependență de asistența	Părinții se află la evidența

⁵¹Se completează ca parte componentă a aceluiași dosar

		droguri ☐	familie ☐	părinți ☐	socială ☐	organelor de drept ☐ Motivul:
--	--	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	--

II. Componenta familiei (cu cine locuiește copilul)

Numele, prenumele	IDNP	Data nașterii	Relația de rudenie cu copilul, alt tip de relație	Ocupația	Descrieți (unde învață, unde este angajat, șomer înregistrat la ATOFM, etc.)

III. Alte persoane relevante care contactează cu copilul, dar care nu locuiesc la moment împreună cu copilul (se includ membrii familiei biologice, care nu locuiesc cu copilul la moment)

Numele, prenumele	IDNP	Data nașterii	Relația de rudenie cu copilul, alt tip de relație	Ocupația	Descrieți (unde învață, unde este angajat, șomer înregistrat la ATOFM, etc.)

IV. Condiții locative și bunăstarea familiei

Familia dispune de loc de trai	Locuință proprie ☐	Locuiesc cu familia extinsă/alte persoane ☐		Locuință temporară în chirie ☐	Locuință temporară fără chirie ☐
Spațiul locativ	Nr. de odăi locuibile _____			Din ele încălzite _____	
Locuința necesită:	Reparație curentă ☐		Reparație capitală ☐		Detalii:
Veniturile familiei (estimați suma unde este posibil)	Salariu _____ lei	Pensii _____ lei	Prestații _____ lei	Remitențe _____ lei	Venit ocazional _____ lei
Familia are suficienți bani pentru a achita serviciile comunale (electricitate, gaz, etc.)	Da ☐ Nu ☐				
În locuință sunt condiții pentru efectuarea temelor pentru acasă	Da ☐ Nu ☐				
În locuință există spațiu de joc pentru copii	Da ☐ Nu ☐				
Locuința este conectată la electricitate	Da ☐ Nu ☐				
În locuință există condiții pentru igienizare	Da ☐ Nu ☐				
Locuința este dotată cu echipament de uz casnic: aragaz, frigider, etc.)	Detalii:				

Istoricul familiei (descrieți evoluția familiei biologice a copilului, analizând evenimente importante din viața familiei, inclusiv crize serioase la nivel de relații și evenimente traumatizante care puteau să influențeze dezvoltarea copilului, analizați situația psiho-emoțională predominantă în familie și modul de relaționare - relații armonioase, suport reciproc, petrecerea timpului împreună, etc.)

V. Evaluarea factorilor protectori ai familiei în care crește și se dezvoltă copilul

I. Reziliența parentală (bifați răspunsul(-le) care se potrivește, corespunde situației familiei)

	Mama/îngrijitoare			Tata/îngrijitor				
are deprinderi necesare pentru soluționarea problemelor cotidiene	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐		
poate să-și controleze emoțiile în situații stresante	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐		
are grijă de sine	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐		
menține locuința și gospodăria în ordine	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐		
recunoaște că are nevoie de suport pentru a se descurca în gospodărie sau în îngrijirea copilului	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐		
recunoaște că are probleme legate de consumul de alcool/droguri și acceptă necesitatea tratamentului dependenței de alcool/droguri	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
știe să planifice și să gestioneze bugetul familial	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐		
este responsabil, lucrează, caută oportunități de a câștiga surse de existență	Da ☐	Nu ☐	Ocazional ☐	Da ☐	Nu ☐	Ocazional ☐		

Concluzionați cu privire la reziliența familiei (capacitatea familiei de a face față problemelor):

II. Relațiile sociale ale familiei (întocmiți Eco-mapa Anexa X pentru a identifica actorii sociali și relațiile pe care le are cu cei din jur sau instituțiile ca sursă de suport sau stres pentru familie)

	Mama/îngrijitoare			Tata/îngrijitor		
este comunicabil, poate să stabilească și să mențină relații	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
are prieteni și este în relații bune cu vecinii	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
știe cum să solicite sprijin de la prieteni, vecini atunci când se confruntă cu o problemă și acceptă sprijinul	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
comunică și cere sfatul altor părinți care au copii de aceeași vîrstă sau se confruntă cu aceleași probleme de îngrijire a copilului	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
oferă susținere și suport altor persoane	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
participă la activități organizate în comunitate	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐

Concluzionați cu privire la relațiile sociale ale familiei:

III. Capacitatea parentală pentru îngrijirea și dezvoltarea copilului/copiilor

	Mama/îngrijitoare			Tata/îngrijitor		
cunoaște și înțelege necesitățile de dezvoltare și comportament ale	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐

copilului/copiilor		☐	☐	☐	☐	☐	☐
are așteptări adecvate de la copil/copii		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
nu are bariere în comunicarea cu copilul/copiii		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
poate gestiona eficient comportamentul copilului/copiilor fără a aplica forme violente de disciplinare		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
întotdeauna cunoaște locul aflării copilului/copiilor		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
caută informații/sfaturi despre creșterea și educația copilului/copiilor		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
participă la ședințele părintești, comunică cu cadrele didactice, se implică în activitățile preșcolare sau școlare ale copilului / copiilor (suport la pregătirea temelor, cititul în comun, etc.)	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
se implică, încurajează și susține interesele și ocupațiile copilului/copiilor		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Concluzionați cu privire la capacitatea familiei de a oferi îngrijire și de a contribui la dezvoltarea copilului/copiilor:							
IV. Sprijin concret la necesitate							
		Mama/îngrijitoare			Tata/îngrijitor		
își poate apăra drepturile și interesele sale și pe cele ale copilului		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
a avut experiențe pozitive în accesarea serviciilor necesare	Nu se aplică ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
are nevoie de ajutor în accesarea serviciilor (analfabetism, capacitatea redusă de a percepe informația, etc.)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
are nevoie de competențe noi pentru a se angaja (instruire, inițierea unei afaceri)		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
are asigurare medicală		Da ☐		Nu ☐	Da ☐		Nu ☐
știe unde și cum poate obține asistență medicală		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Concluzionați cu privire la capacitatea părinților de a contacta serviciile sociale (de asistență socială, medicale, educaționale, etc.):							
5. Capacitatea părinților/îngrijitorilor de a dezvolta competențele emoționale și sociale ale copilului/copiilor							
		Mama/îngrijitoare			Tata/îngrijitor		
încurajează copilul/copiii să-și exprime emoțiile și răspunde la aceste emoții		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
încurajează copilul/copiii să-și exprime opinia și îl implică în luarea deciziilor cotidiene		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
învață copilul/copiii să-și stăpânească agresivitatea		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
învață copilul/copiii să comunice cu alți copii		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
susține copilul/copiii să înțeleagă diferența dintre bine și rău și stabilește reguli și limite clare pentru comportamentele acceptabile		Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐	Da ☐	Nu ☐	Parțial ☐
Concluzionați cu privire la capacitatea părinților de a înțelege importanța și de a contribui la dezvoltarea emoțională și socială a copilului							

VI. Constatări în rezultatul evaluării

Necesitățile familiei	Ce a fost întreprins (până la evaluare)

Puncte forte ale familiei	Puncte slabe ale familiei

VII. Semnătura părintelui/îngrijitorului:	
Nume, prenume	Semnătura

VIII. Evaluarea complexă a copilului și familiei a fost efectuată de:		
Nume, prenume	Funcția și instituția reprezentată	Semnătura

Anexa 4

Acord cu referire la utilizarea datelor cu caracter personal

ACORD CU REFERIRE LA UTILIZAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Încheiat între:

Consilierul de
probațiune _____

și Subsemnatul, _____, am participat în elaborarea Planului de
probațiune și sunt de acord să mă implic în realizarea acțiunilor din Plan.

Sunt de acord ca datele mele personale și informația ce ține de situația mea să fie
împărtășite cu alți specialiști care pot contribui la rezolvarea problemei. Prin acest acord îmi
exprim consimțământul să fiu evaluat psihologic și ca rezultatele evaluării să fie utilizate de
către consilierul de probațiune în procesul de evaluare și asistență.

Data întocmirii

Semnătura copilului

Semnătura reprezentantului legal

Anexa 5

Cerere cu privire la dispunerea întocmirii referatului presentențial

Procuratura _____
Dlui _____
procuror în Procuratura _____
Adresa: _____

CERERE

cu privire la dispunerea întocmirii referatului presentențial
pe dosarul penal nr. _____ în învinuirea lui XX, a.n. 1998

În procedura procurorului _____, procuror în Procuratura _____, se află cauza penală nr. _____ în învinuirea lui XX, a.n. 1998 (art. 279/2 alin (3), lit. a CP).

În scopul stabilirii condițiilor în care trăiește și este educat minorul, a gradului de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile copilului, precum și a cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii, în contextul art. 244-245 și art. 475 alin (3) CPP al RM

solicităm să dispuneți efectuarea referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului **XX**, a.n. 1998.

„_____” _____ 2017

Avocat/ă _____

Anexa 6

Model scrisoare de solicitare a caracterizării psiho-pedagogice

Model
Scrisoare de solicitare a caracterizării psiho-pedagogice a copilului
ANTETUL INSTITUȚIEI
SCRISOARE DE SOLICITARE A CARACTERIZĂRII PSIHO-PEDAGOGICE
Către,
Directorul Liceului Evrica
Stimate Domnule / Doamnă
CERERE
privind realizarea caracterizării psiho-pedagogice a copilului
Prin prezenta, solicităm concursul instituției conduse de Dvs. Înelaborarea referatului de evaluare presentințială în privința copilului X, elev în clasa IX prin realizarea caracteristicii psiho-pedagogice.
În prezent, X este cercetat penal pentru cauzarea leziunilor corporale soldate cu decesul victimei. Legislația procesual penală obligă organul de urmărire penală să solicite referatul de evaluare presentințial în toate cazurile în care copiii sunt învinuiți în comiterea unei infracțiuni.
Scopul pentru care este solicitat referatul presentințial de evaluare a personalității este de a furniza organelor judiciare date privind persoana copilului învinuit de săvârșirea unei infracțiuni, din perspectiva psihosocială și de a sprijini judecătorul în procesul de individualizare a pedepsei ce urmează a fi aplicată, în cazul în care acesta va fi găsit vinovat.

În structura referatului prezentințial de evaluare a personalității se includ și date privind personalitatea copilului, care vizează inclusiv și pregătirea școlară și profesională – evoluția în plan educativ (școlarizare), atitudinea față de școală, profesori, colegi, rezultatele obținute, atitudinea față de aceste rezultate, nivel de motivație pentru învățare sau muncă, alte date care fac obiectul caracterizării psiho-pedagogice.

La prezenta cerere anexez acordul scris al copilului și reprezentantului legal pentru a solicita și utiliza datele cu caracter personal și decizia de înregistrare ca operator de date cu caracter personal.

Întrucât termenul de elaborare a referatului prezentințial de evaluare a personalității este de 14 zile am fi recunoscători dacă actul solicitat va fi prezentat în termen de 5 zile.

Consilier de probațiune _____

Model

FIȘA DE CARACTERIZARE PSIHO-PEDAGOGICĂ A ELEVULUI

I. DATE GENERALE

1. Numele și prenumele _____
2. Data și locul nașterii _____
3. Școala/liceu _____
4. Clasa _____
5. Localitatea _____
6. Starea generală de sănătate _____
7. Probleme speciale de sănătate _____

II. DATE DESPRE FAMILIE

1. Ocupația părinților: tata _____
2. Mama: _____
3. Frați/surori (câți ce vârstă au): _____
4. Componenta familiei: _____
5. Climatul din familie: _____

III. DATE PRIVIND SITUAȚIA ȘCOLARĂ

1. Rezultate:
 - ❖ Foarte bune la _____
 - ❖ Bune la _____
 - ❖ Satisfăcătoare la _____
 - ❖ Nesatisfăcătoare la _____
2. Interese școlare deosebite pentru _____
3. Stilul de muncă școlară pe discipline:
 - a) cum lucrează/învață:
 - sistematic, organizat la _____
 - inegal, cu salturi la _____

- neglijent, leneș la _____
- foarte ambițios la _____
- mari lacune în cunoștințe la _____

b) autonomie, activism, creativitate:

- intensiv, creativ la _____
- manifestă uneori inițiativă, independență la _____
- se conformează cu regulile modelului _____
- nesigur, fără inițiativă la _____
- activ la _____
- participă selectiv, când este obligat la _____

4. Conduita elevului la lecție și în clasă:

a) Conduita la lecție:

- atent, participă activ, cu interes
- atenția și interesul fluctuante
- de obicei pasiv

b) purtarea în general

- exemplară, ireproșabilă
- corectă, cuviincioasă
- cu abateri comportamentale

relativ

- prezent doar fizic, cu frecvente distrageri frecvente dar nu grave
- abateri comportamentale grave

5. Conduita în grup, integrarea socială a elevului

a) participarea la viața de grup:

- mai mult retras, rezervat, izolat, puțin comunicativ
- participă la activitatea grupului numai dacă este solicitat
- este în contact cu grupul, se integrează, dar preferă sarcinile executive
- comunicativ, stabilește ușor relații, vine cu idei și propuneri
- activ sociabil, cu inițiativă

b) cum este văzut de colegi:

- bun coleg, sensibil, te înțelege și te împrietenești ușor cu el/ea
- bun coleg, săritor la nevoie, te poți bizui pe el
- preocupat mai mult de sine, individualist

c) colegi îl apreciază pentru:

- rezultatele la învățătură
- performanțe extrașcolare
- pentru că este prietenos

IV. DATE PSIHOLOGICE. Procese cognitive

1. Percepția:
2. Memoria:
3. Gândirea:

V. DATE PSIHOLOGICE. Trăsături de personalitate:

1. Temperamentul:

- puternic exteriorizat, impulsiv, nestăpânit, iritabil, uneori agresiv, activ, rezistent la solicitări,
- cu tendințe de dominare a altora
- exteriorizat, energic, vioi, mobil, echilibrat, ușor adaptabil, vorbăreț, nestatornic
- calm, controlat, reținut, lent uneori nepăsător, mai greu adaptabil, rezistent la solicitări repetate
 - hipersensibil, interiorizat, retras, nesigur, anxios
 - tip combinat

2. Emotivitate:

- foarte emotiv, excesiv de timid, emoțiile îi perturbă activitate
- emotiv, dar fără reacții dezadaptive
- neemotiv, îndrăzneț

3. Dispoziție afectivă predominantă:

- vesel, optimist
- mai mult trist, deprimat

4.Înșușiri aptitudinale:

- lucrează repede, rezolvă ușor și corect sarcinile de învățare
- rezolvă corect, dar consumă mai mult timp și investește mai multă energie
- lucrează greoi, cu erori, nu se încadrează în timp

5.Trăsături de caracter:

a) atitudini față de muncă

- pozitive
- negative

b) atitudini față de alții:

- pozitive
- negative

c) atitudini față de sine:

- pozitive
- negative

6.Aptitudini speciale(orientare profesională):

ANTETUL INSTITUȚIEI

Penitenciarul nr.13 Chișinău

Șef

Adresa: mun. Chișinău, str. Bernardazii, 3

**SCRISOARE DE SOLICITARE A EVALUĂRII PSIHOLOGICE A COPILULUI
AFLAT ÎN AREST PREVENTIV**

Prin prezenta, solicităm concursul instituției conduse de Dvs. În elaborarea referatului de evaluare presentințială în privința copilului X, prin eliberarea unui extras

de pe evaluarea psihologică primară/complexă efectuată copilului X, aflat în detenție provizorie în Penitenciarul nr. 13 Chișinău.

Din informațiile primite de la procurorul de caz, cunoaștem faptul că prin încheierea Judecătoriei mun. Chișinău nr. X din 25 ianuarie 2017 pe numele lui copilului X a fost eliberat mandat de arest pe un termen de 25 zile. În temeiul mandatului de arest copilul X a fost plasat în detenție provizorie în Penitenciarul nr. 13 Chișinău.

Pe fundalul evenimentelor traumatice trăite de copilul X (mama acestuia a decedat cu puțin timp în urmă, în luna august a fost diagnosticat cu o maladie incurabilă, pentru care face în permanență tratament medical) aplicarea arestului a generat stres însoțit de atacuri de panică, anxietate, accese de plâns și alte semne ce denotă că a fost puternic afectat psihologic.

În contextul enunțat, la 27 ianuarie 2017 m-am prezentat la sediul Penitenciarului nr. 13, pentru a realiza interviu cu copilul. Copilul era afectat și a refuzat să discute, atunci am solicitat concursul psihologului din instituția penitenciară pentru a realiza evaluarea psihologică primară a copilului X și a fi acordată asistență psihologică de urgență.

Reieșind din cele enunțate solicităm respectuos să ne eliberați un extras de pe evaluarea psihologică primară și/sau complexă efectuată copilului X. La prezenta cerere anexez acordul scris al copilului și reprezentantului legal pentru a solicita și utiliza datele cu caracter personal și decizia de înregistrare ca operator de date cu caracter personal.

Consilier de probațiune _____

Anexa 7

Model scrisoare de solicitare a evaluării psihologice

ANTETUL INSTITUȚIEI

SCRISOARE DE SOLICITARE A EVALUĂRII PSIHOLOGICE

Către,

Managerul Serviciului de Asistență Psihopedagogică

Stimate Domnule / Doamnă

CERERE

privind realizarea evaluării psihologice a copilului aflat în conflict cu legea

Prin prezenta, solicităm concursul instituției conduse de Dvs. În elaborarea referatului de evaluare prezentințială în privința copilului C, prin realizarea evaluării psihologice primare sau complexe.

Copilul C., cu vârsta de 15 ani este învinuit că la data de 05.05.2013, în jurul orei 22:00, urmărind scopul sustragerii bunurilor altei persoane a sustras pe ascuns din automobilul de model BMW X-5, n/î XXX, parcat în curtea blocului de pe strada N. Milescu Spătaru 2/2, mun. Chișinău, ce aparține cu drept de proprietate lui **Dorinel V.**, două oglinzi retrovizoare împreună cu suporturi. În prezent minorul este cercetat penal, pe cazul enunțat.

Din discuția cu copilul cunoaștem următoarele informații cu referire la familia minorului: familie incompletă, băiatul s-a născut în concubinaj, urmat de separare atât din cauza divergențelor cât și a violenței domestice ale concubinului atât asupra partenerei cât și asupra minorului. Copilul locuiește în mare parte singur, mama este plecată în direcție necunoscută de când minorul avea 3 ani. După plecarea mamei sale **copilul C.** a rămas în grija bunicii. El o iubea mult pe bunica sa Maria, era atașat de ea și o respecta, însă anul trecut aceasta a decedat. După decesul bunicii C. a rămas în grija fratelui mai mare Costică.

Pe fratele mai mare C. îl urăște, este opusul modelului său de viață, atunci când revine acasă, îi perturbă liniștea, prin nenumăratele întruniri de gașcă, strigăte, dezordine, consumul de alcool și nu numai. Copilul C., a început să lipsească nemotivat de la școală. Spune că pur și simplu „umblă pe drumuri”, fără ca să facă nimic. Cu colegii de clasă comunică doar accidental, este mereu abătut și evită discuțiile cu maturii și profesorii.

Evaluarea solicitată ne este necesară în vederea realizării referatului de evaluare prezentințială. Scopul pentru care este solicitat referatul prezentințial de evaluare a personalității este de a furniza organelor judiciare date privind persoana copilului învinuit de săvârșirea unei infracțiuni din perspectiva psiho-socială și de a sprijini judecătorul în procesul de individualizare a pedepsei ce urmează a fi aplicată, în cazul în care acesta va fi găsit vinovat.

În structura referatului prezentințial de evaluare a personalității se includ și date privind personalitatea care pot fi reflectate în evaluarea psihologică pe care o solicităm.

La prezenta cerere anexez acordul scris al copilului și reprezentantului legal pentru a solicita și utiliza datele cu caracter personal și decizia de înregistrare ca operator de date cu caracter personal.

Reieșind din circumstanțele de fapt descrise mai sus

SOLICITĂM:

1. Să realizați evaluarea psihologică a copilului C., în vederea elaborării profilului psihologic al minorului, care să conțină informații despre personalitatea investigată, precum:
 - trăsăturile de personalitate care caracterizează copilul;
 - măsura și gradul în care fiecare trăsătură de personalitate și trăsături caracterologice sunt dezvoltate, indicând ce caracteristică trebuie îmbunătățită;
 - cauzele și unele efecte ce s-ar putea corija, urmate de recomandări;

- disponibilitatea de a se corecta prin aplicarea unor programe de asistență;
 - recomandări referitoare la procesul de intervenție și corecție a comportamentului copilului.
2. Să determinați sfera de interese, aptitudini, deprinderi ale copilului în scopul reintegrării și orientării școlare, care vor fundamenta programul de intervenție psihosocială pe cazul enunțat.

Consilier de probațiune _____

Anexa 8

Teste psihologice

SCALA DE ANXIETATE

(J. Taylor)

Chestionarul este destinat examinării gradului de anxietate. El conține 50 afirmații la care persoana examinată răspunde prin «Da» când conținutul afirmației corespunde felului său de a fi și prin «Nu», atunci când nu corespunde. Testarea se face individual sau colectiv și durează 15-30 minute.

Scala de anxietate

1. De regulă sînt liniștit și e greu să fiu scos din sărite.
2. Nervii mi-s dereglați nu mai mult ca la alți oameni.
3. De obicei dorm liniștit.
4. Rareori am dureri de cap.
5. Rareori obolesc.
6. Aproape întotdeauna mă simt destul de fericit.
7. Am încredere în propriile puteri.
8. Aproape niciodată nu roșesc.
9. În comparație cu prietenii, mă simt destul de îndrăzneț.
10. De obicei am dispoziția bună.
11. Rareori am palpații sau o greutate pe inimă.
12. De obicei mîinile îmi sînt calde.
13. Sînt timid nu mai mult ca alții.
14. Bineînțeles, îmi lipsește încrederea în propriile puteri.

15. Uneori îmi pare că nu sînt de nimic.
16. Periodic mă cuprinde o neliniște atît de mare încît nu pot sta locului.
17. Noaptea adorm cu greu.
18. Nu-mi ajunge tărie de caracter pentru a înfrunta dificultățile.
19. Ași vrea să fiu tot atît de fericit cum, după parerea mea, sînt alții.
20. Uneori îmi pare că am în față greutăți pe care nu le-aș putea înfrunta.
21. Deseori visez.
22. Observ că-mi tremură mîinile cînd încerc să fac ceva.
23. Somnul meu e neliniștit, adesea se întrerupe.
24. Mă neliniștesc mult eșecurile posibile.
25. Uneori simt frică, chiar cînd nu mă amenință nimic.
26. Mă concentrez cu greu asupra unei activități sau însărcinări.
27. De obicei lucrez cu o mare încordare.
28. Nimeresc ușor în încurcătură.
29. Aproape tot timpul sînt îngrijorat din cauza cuiva sau a ceva.
30. Sînt predispus să iau totul în serios.
31. Deseori plîng.
32. Deseori am stări de vomă.
33. Mă neliniștește mult propria sănătate.
34. Deseori mă tem că voi roși.
35. Situația mea în mijlocul celor ce mă înconjoară mă neliniștește mult.
36. Situația materială mă neliniștește mult.
37. Uneori mă gîndesc la așa lucruri, despre care n-ași vrea să vorbesc.
38. Am avut perioade cînd neliniștea mă lipsea de somn.
39. Uneori, cînd sînt în încurcătură, transpir și mă genez mult.
40. Chiar și în zilele răcoroase transpir repede.
41. Cîteodată sînt atît de agitat că nu pot adormi.
42. Sînt o persoană iritabilă.
43. Uneori mă simt absolut inutil.
44. Uneori îmi pare că sistemul nervos mi-e dereglat și din clipă în clipă îmi voi pierde cumpătul.
45. Deseori simt că ceva mă neliniștește.
46. Sînt cu mult mai sensibil decît majoritatea oamenilor.
47. Aproape tot timpul mi-e foame.
48. Mi-s neplăcute schimbările intervenite pe neașteptate.
49. Viața mea decurge aproape întotdeauna într-o tensiune continuă.
50. Așteptarea întotdeauna mă enervează.

Prelucrare rezultate

- a) Se calculează numărul răspunsurilor «Da» la afirmațiile 14-50.
- b) Se calculează numărul răspunsurilor «Nu» la afirmațiile 1-13.
- e) Se calculează suma rezultatelor «a» și «b».

Rezultatele sumare:

- 40 – 50 puncte denotă un grad foarte ridicat de anxietate;
- 25 – 40 puncte relevă un grad ridicat de anxietate;
- 15 – 25 puncte indică un grad mediu (cu tendința spre un grad ridicat) de anxietate;
- 5 – 15 puncte denotă un grad mediu (cu tendința spre un grad scăzut) de anxietate;
- 0 – 5 puncte relevă un grad scăzut de anxietate.

Test de personalitate.

Autoaprecierea stărilor psihice (după Eysenck).

Instrucțiuni: vă propunem descrierea diferitor stări psihice. Dacă această stare vă este caracteristică, acordați 2 puncte, dacă această stare apare, dar rareori - 1 punct, dacă deloc nu apare - 0 puncte.

I.

1. nu mă simt sigur.
2. deseori din cauza unor fleacuri se întâmplă să roșesc.
3. somnul meu este neliniștit.
4. ușor devin mîhnit, trist.
5. mă neliniștesc din cauza plăcerilor care sunt încă în imaginația mea.
6. greutățile mă sperie.
7. îmi place să mi răscolesc, analizez neajunsurile.
8. pot fi ușor de convins.
9. sunt nesigur
10. cu greu suport timpul cînd trebuie să aștept.

II.

11. deseori evenimentele din care poate fi găsită ieșirea mi se par fără soluție.
12. neplăcerile mă deranjează foarte mult, mă pierd cu firea.
13. în cazul unor neplăceri majore tind neîntemeiat să mă auto - învinovățesc.
14. neplăcerile și insuccesele nu mă învață nimic.
15. deseori refuz să lupt considerîndcă e inutil.
16. deseori mă simt lipsit de apărare.
17. uneori am o stare de disperare.
18. mă simt pierdut, deusolat în fața greutăților.
19. în momentele dificile ale vieții mă comport copilărește uneori, vreau să mă ocolească.

20. consider că neajunsurile caracterului meu nu pot fi corectate.

III.

21. ultimul cuvînt rămîne după mine.
22. deseori întreprî interlocutorul în timpul conversații.
23. mă supăr repede.
24. iubesc să fac altora observații.
25. vreau să fiu o autoritate pentru alții.
26. nu mă mulțumesc cu puținul, vreau cît mai mult.
27. cînd sunt mînios mă rețin cu greu.
28. prefer mai bine să conduc decît să mă supun.
29. gesturile mele sunt brutale, aspre, tăioase.
30. sunt răzbunător.

IV.

31. îmi vine greu să-mi schimb deprinderile.
32. nu mi-e ușor să comut atenția.
33. am o atitudine foarte precaută față de tot ce eșiu.
34. sunt greu de convins în o altă părere.
35. deseori nu pot scăpa de un gînd, de care ar trebui să mă eliberez.
36. nu este ușor să te cunoști cu oamenii.
37. mă deranjează chiar și schimbările ne semnificative ale planului.
38. deseori manifest încăpăținare.
39. pe ne vrute merg la risc.
40. mult re trăiesc modificările din regimul meu de zi acceptat

Aprecierea rezultatelor.

1. anxietate: 0...7- nu-s anxioși; 8...14 - anxietate moderată de nivel admisibil; 15...20- foarte anxios,
2. frustrare: 0...7 - nu are autoapreciere înaltă, este tolerant la eșecuri, nu se teme de greutăți, 8... 14 - nivel mediu de frustrare, frustrarea are loc, 15...20 - autoapreciere scăzută, evitați dificultățile, vă temeți de insucces, sunteți frustrat.
3. agresivitate: 0...7 - sunteți liniștit, cumpătat, 8... 14 - nivel mediu de agresivitate, 15...20 - sunteți agresiv, nereținut aveți dificultăți de a relaționa și comunica cu alții.
4. rigiditate: 0...7 - nu sunteți rigid, comutare facilă, 8... 14 – nivel mediu, 15...20 - rigiditate înaltă, ne modificarea comportamentului, convingerilor, opiniilor, chiar dacă ele nu corespund realității.

Testul încrederii în sine
Romek V.G.⁵²

Instrucție:

Alegeți din cele trei variante de enunțuri doar una, care reflectă în cea mai mare măsură propria părere în raport cu afirmațiile prezentate mai jos. Enunțurile din colonița B, străduiți – vă să utilizați cât mai rar posibil (nu mai des de 1 dată la 3 – 4 întrebări).

№	Afirmări	A	B	C
1.	Chiar dacă nu am dispoziție, am grijă să nu - i indispon pe ceilalți.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
2.	În prezența unei persoane autoritare (de ex. directorul școlii) mă sfiesc ușor.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
3.	Eu sunt o persoană destul de independentă.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
4.	Atunci când apare o contradicție dintre mine și o persoană apropiată, prefer să cedez pentru a evita cearta.	deseori	câte o dată	foarte rar
5.	Dacă în timpul lecției, învățătorul se apropie de banca mea, mă simt incomod.	nu	câte o dată	aproape tot timpul
6.	Eu destul de ușor aleg acea strategie comportamentală, care îmi oferă cele mai mari posibilități de a obține ceea ce mi-am propus ca scop.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
7.	Circumstanțele sunt mai puternice ca mine, ceea ce mă face să mă refuz de la mai multe lucruri.	deseori	câte o dată	foarte rar
8.	Mă incomodez, dacă alții îmi propun ajutor.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
9.	Pot spune că, în general, eu îmi dirijez soarta.	adevărat	mi-i greu să spun	nu
10.	Îmi este dificil să comunic altora despre propriile sentimente, trăiri.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
11.	Sunt impus de a mă lupta cu propria timiditate.	permanent	câte o dată	foarte rar
12.	Sunt multe lucruri cu care mă pot mândri.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
13.	Sunt nevoit de a-mi ascunde propriile sentimente, trăiri.	deseori	câte o dată	foarte rar
14.	Dacă în timpul discuției apare o pauză, atunci	mă simt incomod	ceva de mijloc	neapărat găsesc ce să spun
15.	Decizia o iau repede, fără multe calculări „pro” și „contra”	adevărat	ceva de mijloc	nu-i adevărat
16.	Reușesc ușor să cer executarea unui lucru	nu-i adevărat	mi-i greu să spun	da
17.	Când mă confrunt cu careva probleme școlare	adevărat	mi-i greu	nu-i adevărat

⁵²Практическая психодиагностика и психологическое консультирование. Ростов-на-Дону, 1998, ISBN 5-87442-140-8, с.87-108.

	mă sfiesc să mă adresez dirigintei sau altei persoane competente.		să spun	
18.	Sunt sigur că pe mine se poate miza în cele mai dificile situații.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
19.	Dacă am nevoie de prietenul meu, îl sun chiar și la miezul nopții.	adevărat	câte o dată	nu-i adevărat
20.	Nu am curajul să sun careva instituții oficiale.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
21.	De regulă, obțin ceea de ce am nevoie.	nu-i adevărat	mi-i greu să spun	da
22.	Îmi este foarte greu să inițiez discuția cu o persoană necunoscută.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
23.	Dacă o rudă sau o persoană apropiată mă inervează, atunci eu prefer...	să ascund aceasta	ceva de mijloc	să o anunț despre aceasta
24.	Am aptitudini și destulă energie pentru a realiza ceea ce îmi planific.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
25.	Evit să spun lucruri care ar putea supăra pe cineva.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
26.	Dacă cineva mă privește când fac ceva, atunci ...	aceasta mă încurcă	ceva de mijloc	nu atrag atenția
27.	Câte o dată îmi apar gânduri despre inferioritatea mea.	deseori	foarte rar	niciodată
28.	Am grijă să nu deranjez prietenii cu problemele mele.	adevărat	mi-i greu să spun	nu-i adevărat
29.	Mă sfiez atunci când primesc complimente.	deseori	câte o dată	foarte rar
30.	Ași putea spune că eu mă stimez	adevărat	în general, e adevărat	nu-i adevărat

Descifrarea Testul încrederii în sine (Romek V.G.)

	Scala	nr. întrebării	Punctajul pentru varianta aleasă		
			A	B	C
I.	Încrederea în sine	3	3	2	1
		6	3	2	1
		9	3	2	1
		12	3	2	1
		15	3	2	1
		18	3	2	1
		21	1	2	3
		24	3	2	1
		27	1	2	3

		30	3	2	1
II.	Curajul social	2	1	2	3
		5	3	2	1
		8	1	2	3
		11	1	2	3
		14	1	2	3
		17	1	2	3
		20	1	2	3
		23	1	2	3
		26	1	2	3
		29	1	2	3
III.	Inițierea contactelor sociale	1	1	2	3
		4	1	2	3
		7	1	2	3
		10	1	2	3
		13	1	2	3
		16	1	2	3
		19	3	2	1
		22	1	2	3
		25	1	2	3
		28	1	2	3

Valoarea brută a scalei se calculează prin adunarea punctajului pentru varianta aleasă la întrebările potrivite acestei scale.

Pentru a transforma valorile brute în cele standard se utilizează următorul tabel:

Scala	Valori standard (nivelul)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Încrederea în sine	10-13	14-15	16-17	18-20	21-22	23-24	25-26	27-28	29	30
Curajul social	10-13	14-15	16-18	19-20	21-22	23-24	25-26	27	28-29	30
Inițierea contactelor sociale	10-12	13-14	15-16	17	18-20	21-23	24	25-26	27-28	29